

**Opdat het
u wèl ga...**

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEK
PARTIJEN

"Dit nu is het gebod, dit zijn de inzettingen en verordeningen, die de Here, uw God, bevolen heeft u te leren om die na te komen opdat gij de Here, uw God, vreest door al zijn inzettingen en geboden te onderhouden, die ik u opleg, gij en uw zoon en uw kleinzoon, al de dagen van uw leven, en opdat gij lang leven moogt. Hoor dan, Israël, en onderhoud ze naarstig, opdat het u wèl ga "
(Deuteronomium 6 : 1-3).

Machteloosheid

Verkiezingen uit machteloosheid. Zo mogen we de vervroegde verkiezingen van 8 september 1982 wel noemen.

Het tweede kabinet-Van Agt, dat met zoveel moeite tot stand gekomen was en door interne verdeeldheid aan regeren nauwelijks toekwam, was uit elkaar gevallen. De breuk was onherstelbaar, een ander meerderheidskabinet kon niet worden gevormd.

De hoofdrolspelers in het drama vallen elkaar verwijtend aan. Maar voor die onderlinge verwijten is weinig reden. De drie partijen: CDA, PvdA en D'66, wilden beslist dit kabinet. Zij wisten van de politieke verschillen tussen de partijen en de hardheid van de standpunten. De leiders van elk van de partijen waren bekend en de partijen wisten hoe dezen over elkaar dachten. Maar elk van de drie partijen heeft na de verkiezingen van 1981 desondanks systematisch aangewerkt op de vorming van dit tweede kabinet-Van Agt.

Een door vaagheden uitmunten regeerakkoord moest de schijn van eensgezindheid ophouden. Een verklaring van onenigheid over de plaatsing van kruisraketten in Nederland werd aan het akkoord toegevoegd als een voortdurende bedreiging voor het voortbestaan van het kabinet.

De machteloosheid van het tweede kabinet-Van Agt was te voorzien geweest. Maar elk van de drie partijen koos er voor met open ogen. De uitspraak van de kiezers op 8 september 1982 zal dan ook in de eerste plaats betrekking kunnen hebben op deze keuze.

De besluiteloosheid van het kabinet heeft ingrijpende gevolgen gehad voor onze samenleving. De werkloosheid, waarvan de bestrijding in het regeerakkoord hoge prioriteit kreeg, steeg met ongeveer 150.000 personen tot meer dan een half miljoen. Een andere prioriteit, de terugdringing van het financieringstekort van de overheid, mislukte eveneens. Het tekort heeft inmiddels een recordhoogte van 9% bereikt.

We beweren niet, dat deze ontstellende cijfers zondermeer voor rekening van het kabinet komen. Maar wel maken ze nog eens heel duidelijk dat kostbare tijd verloren is gegaan.

Het GPV heeft indertijd niet gekozen voor een kabinet van deze samenstelling. Toen het eenmaal gevormd was, heeft het echter steun verleend waar dat maar kon. Het heeft bouwstenen aangedragen voor een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan, waarin absolute prioriteit werd gegeven aan herstel van de werkgelegenheid. Het kabinet kwam echter niet verder dan een eerste versie van een werkgelegenheidsplan, waarvan de financiering slechts ten dele rond was.

Bovendien bleek steeds weer, dat zowel het kabinet en de regeringspartijen als de VVD als grootste oppositiepartij geen absolute prioriteit aan de werkgelegenheid wilden geven. De PvdA koos voor maatregelen met minder gunstige effecten voor de werkgelegenheid, omdat zij tegelijk een flinke inkomensnivellering wilde bereiken. En vooral D'66 en de VVD vonden emancipatie-doeleinden zo belangrijk, dat de werkgelegenheid daaraan feitelijk ondergeschikt werd gemaakt.

Geen overmacht

Een machteloos kabinet betekent nog niet, dat de maatschappelijke ontwikkelingen stil blijven staan. Het tegendeel is de afgelopen tijd gebleken. Zo is de positie van huwelijk en gezin in de samenleving sterk ondermijnd. Het streven naar individualisering, waardoor het gezin wordt uiteengerafeld in twee of meer los van elkaar te beschouwen individuen, kreeg de steun van alle grote partijen in het parlement.

De staatssecretaris voor emancipatiezaken kon haar program ontvouwen, waarbij zij zich zelfs niet ontzag de greep van de overheid uit te breiden tot de persoonlijke levenssfeer. Het feit dat ook vrouwen vreugde kunnen hebben in een christelijk huwelijks- en gezinsleven, was voor haar beleid niet van belang.

De meest verstreckende aanval op de waarde van huwelijk en gezin kwam wel door de publicatie onder de politieke verantwoordelijkheid van twee CDA-bewindslieden van het Voorontwerp van Wet Gelijke Behandeling. Hierin werden niet alleen alle samenlevingsvormen - ook die door God in Zijn Woord verboden worden 1) - op één lijn gesteld met het door God ingestelde huwelijk.

Ook werd ieder verplicht deze gelijkstelling in praktijk te brengen tot in verenigingen, instellingen en scholen toe.

Daarmee werden tevens de vrijheid van godsdienstig belijden en van onderwijs in de wortels aangetast.

Nadat het voorgaande kabinet de feitelijke legalisering van de abortus provocatus had gebracht, werkte het tweede kabinet-Van Agt eraan mee, dat ook de bescherming van het leven tegen toepassing van euthanasie verder werd uitgehouden. Een rechterlijke uitspraak, waarin werd aangegeven onder welke voorwaarden het wettelijke verbod tot toepassing van euthanasie niet zou gelden, werd door de minister van justitie onderschreven.

Machteloosheid dus ook tegenover maatschappelijke ontwikkelingen, die de nationale samenleving verzieken. Machteloosheid, maar geen overmacht.

In een interview dat minister De Ruiter met een weekblad had 2) werd hij - met zijn instemming - vergeleken met een spons, die allerlei beginselen en ideeën in zich opzuigt.

Zo'n spons biedt geen weerstand tegen revolutionaire ideeën, maar zuigt ze op. Zo kon de abortus worden gelegaliseerd, zonder gewetensnood bij christelijke politici.

Zo kon het Voorontwerp van Wet gelijke behandeling verschijnen en tot verbazing van de ontwerpers leiden tot een storm van principieel protest. Zo wordt nu de ruimte geschapen voor het doordringen van nieuwe opvattingen over de waarde van door God geschapen leven als het naar het einde neigt of gehandicapt is.

Het tekent de ernst van de situatie, waarin de christelijke politiek in ons land verkeert, dat maatregelen die indruisen tegen Gods Woord niet zelden tot stand komen met instemming of op voorstel van bewindslieden die op zich genomen hebben inhoud te geven aan een christelijke politiek.

Blijvende opdracht

Het GPV is geen machtsfactor in de politiek. Maar temidden van de machteloosheid van de grote partijen heeft het wel de kracht willen tonen van de nationaal-gereformeerde politiek, die zich niet neerlegt bij gevoelens van defaitisme, bij een geest van materialisme en bij een voortgaande ontkerstening van de samenleving.

Integendeel. Juist dan is het nodig trouw te blijven aan de opdracht. Dat heeft het GPV geprobeerd in zijn voorstellen voor een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan. Dat bewoog de GPV-fractie toen zij vroeg niet tegemoet te komen aan druk van dienstweigeraars of van demonstranten bij kerncentrales en munitietransporten.

Om dezelfde reden vestigde zij de aandacht van de regering op vragen vanuit het buitenland over de uitholling van de positie van het gezin in Nederland. En - om niet meer te noemen - de GPV-fractie vroeg om maatregelen tegen het van gemeentewege verstrekken van drugs en tegen gokacties, waardoor hele gezinnen in de problemen geraken.

1) Rom. 1 : 26,27

2) Haagse Post, 10 april 1982

Het GPV wil aan de maatschappelijke ontwikkelingen niet voorbijgaan. Dan zou zijn politiek steriel zijn. Maar ze moeten onderkend worden en getoetst aan blijvende normen, die God stelt voor de openbare samenleving. Zo heeft het GPV nu reeds bijna 20 jaar zijn getuigenis mogen vertalen in praktische politiek in de Tweede Kamer. Dat mag u ook voor de toekomst van het GPV verwachten. Het GPV heeft zich daartoe verplicht door zijn politiek uitdrukkelijk te binden aan Gods Woord overeenkomstig de gereformeerde confessie, die zulke diepe wortels heeft in onze nationale historie.

Het kwade weerstaan

Een stem bij de verkiezingen is het schenken van vertrouwen. Het oordeel van de kiezer over het gevoerde beleid kan erin tot uitdrukking worden gebracht. Maar ook zijn antwoord op de vraag hoe we als volk van Nederland verder zullen moeten. Voor een afwachtende houding is daarbij geen plaats. De huidige ontwikkelingen zijn immers weinig hoopgevend. Er is veel egoïsme. Er moet gematigd worden, maar eerst bij een ander. Materiële welvaart staat hoog aangeschreven. Van een zorgvuldig omgaan met Gods schepping is niet veel te bespeuren. Hulpverlening aan de naaste laten velen bij voorkeur aan de overheid over. Verzet tegen de rechtmatige uitoefening van de overheidstaak wordt vergoelijkend burgerlijke ongehoorzaamheid genoemd. Als zieken of bejaarden een dodelijke spuit ontvangen, wordt er het zwijgen toegedaan. Deze en andere zonden in de Nederlandse samenleving moeten onderkend. We mogen er niet in berusten, dat het kwaad voortvreet in onze samenleving. De overheid heeft als dienaar van God hierin een geheel eigen verantwoordelijkheid. Zij zal met de haar ten dienste staande middelen het kwaad dat zich in het openbaar manifesteert, moeten weerstaan. De Bijbel is er heel duidelijk over, dat zo'n overheidsbeleid van grote politieke betekenis is. In het Nieuwe Testament lezen we van toorn van God die zich van de hemel openbaart over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen 3). En in het Spreukenboek staan de bekende woorden, dat gerechtigheid een volk verhoogt, maar dat zonde een schandvlek van de naties is 4).

Het goede voorstaan

De verkiezingen van 1982 bieden een extra mogelijkheid om te kiezen voor deze gerechtigheid. Onze democratische regeringsvorm geeft aan de verantwoordelijkheid van iedere burger een heel persoonlijk karakter. Het GPV wil daarop appelleren, ook in de keuze van het thema voor zijn verkiezingsprogramma. De woorden "Opdat het u wèlga" zijn ontleend aan de Bijbel. Op veel plaatsen in de Bijbel wordt opgeroepen te leven overeenkomstig Gods geboden 5). Als onze Schepper heeft God recht op ons leven. Zijn geboden gelden voor alle mensen 6). Deze geboden zijn geen last voor mens en samenleving. Integendeel, in het onderhouden ervan ligt rijke beloning 7). We kunnen anders in Nederland. Aan de toestand van defaitisme en machteloosheid kan een einde komen. Maar de enige weg daartoe is het luisteren naar het Woord van God. Dan zal het ons volk weer wèl gaan. Dat Woord is in twee regels samen te vatten: God liefhebben boven alles en de naaste als onszelf 8). Deze regels raken de samenleving in al haar geleidingen. Dat wil het GPV ook in de uitwerking van zijn programma laten zien.

3) Rom. 1 : 18

4) Spreuken 14 : 34

5) o.m. Deut. 5 : 16/ 6 : 3,24/ Psalm 128 : 1,2/ Efeze 6 : 3

6) Prediker 12 : 13

7) Psalm 19 : 12

8) Matth. 22 : 37-39

.... in dienst van God

God liefhebben is doen wat Hij vraagt, in Zijn dienst gebruiken wat Hij geeft. Daarom is de instandhouding van de welvaart niet het hoogste doel van de politiek. Overheid en volk hebben de opdracht mee te werken aan de ontwikkeling van de samenleving tot eer van God. Daaraan moet ieder zijn bijdrage leveren.

Omdat hieraan nog zoveel ontbreekt in ons land en daarbuiten, kunnen we niet berusten in een werkloosheidscijfer van 500.000 of meer. Om dezelfde reden moet onze overheid ook alles doen wat mogelijk is om te voorkomen, dat onze nationale zelfstandigheid verloren gaat onder druk van de anti-christelijke macht van het communisme.

Ieder mens heeft in Gods dienst een taak ontvangen. Hierbij is geen sprake van meer- of minderwaardige taken, maar wel van verschil in verantwoordelijkheid.

Daarom komt het program op voor de handhaving van het overheidsgezag. Het gaat uit van de verantwoordelijkheid van de ouders voor opvoeding en onderwijs van hun kinderen. Het verzet zich tegen een emancipatiedrang, die voorbijgaat aan de eigen taak en positie van man en vrouw. Verwarring van taken belemmert de ontplooiing van de samenleving.

.... ten dienste van de naaste

De opdracht tot naastenliefde is direct verbonden met het gebod God lief te hebben. Daarom is het onmogelijk de toepassing van abortus provocatus of euthanasie als een vorm van naastenliefde te bestempelen. Integendeel, gehoorzaamheid aan Gods Woord maakt de bescherming van het ongeboren kind tevens tot een zaak van naastenliefde ten opzichte van moeder en kind. In een samenleving, waarin egoïsme en materialisme zo'n grote rol spelen, is de zorg voor de naaste brandend actueel. Tallozen in onze naaste omgeving hebben met moeiten te kampen. Schrijnende problemen over onze grenzen nopen tot daadwerkelijke hulpverlening. Omdat het gebod tot naastenliefde tot ieder mens persoonlijk is gericht, zal de hulpverlening door de overheid niet de plaats van particuliere hulpverlening mogen innemen, maar deze juist moeten stimuleren.

.... ten gunste van de schepping

Uit de liefde tot de Schepper vloeit de zorg voor hetgeen Hij geschapen heeft voort. De mens is, geschapen naar Gods beeld, de kroon van de schepping. Maar juist het optreden van de mens vormt dikwijls een bedreiging voor het leven van de mens en van andere schepselen.

Zorgvuldig omgaan met natuur en landschap en verantwoord gebruik van energie en grondstoffen, zijn dan ook onmisbare doelstellingen in een nationaal-christelijke politiek.

.... door de mens

Van een overheidsbeleid dat rekening houdt met het Woord van God kan een voorbeeld en stimulans uitgaan voor het persoonlijke leven van de burgers. Dat laatste is onmisbaar. Het jarenlang gevoerde overheidsbeleid sloot goed aan bij de geest van materialisme bij velen onder ons volk en vormde op zijn beurt weer een stimulans voor die geest. Dit beleid is nu vastgelopen en gevoelens van defaitisme en machteloosheid dreigen zich van velen meester te maken.

Het behoeft geen verarming te betekenen als - ook in financiële zin - meer de nadruk komt te liggen op de eigen verantwoordelijkheid van de burger.

En het betekent winst als de roep om menselijke zelf-beschikking plaats maakt voor zelf-beheersing. Dan komt er ruimte voor de noodzakelijke matiging van verlangens. Dan groeit het besef dat de mens niet alleen van brood zal leven, maar van alle woord dat uit de mond van God uitgaat 9).

Herstel en ontwikkeling

Het vastlopen van het gevoerde beleid manifesteert zich overduidelijk op sociaal-economisch gebied. Bezuinigingsronden en loonmaatregelen hebben niet kunnen voorkomen, dat de vooruitzichten steeds somberder werden. Het GPV heeft er steeds op gewezen, dat er een plan van nationale inspanning zou moeten komen om de problemen het hoofd te bieden. Met een dergelijk plan is nog nauwelijks een begin gemaakt. Daarom biedt het GPV, evenals in 1981, in zijn verkiezingsprogram een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan aan. Daarin worden wegen gewezen om een doorbreking te bereiken van de geest van materialisme en van een leven zonder God en om nieuwe mogelijkheden te scheppen, die bijdragen aan de ontwikkeling van de samenleving tot eer van God.

Verstrekkende verantwoordelijkheid

We hebben de belofte dat het ons zal wèl gaan, ook als moeilijke jaren naderen.

Maar deze belofte verkeert in zijn tegendeel als we als volk doorgaan op de ingeslagen weg. Als we blijven doen alsof er geen God in de hemel is, Die Zijn wil duidelijk heeft bekend gemaakt.

De verkiezingen van 1982 kunnen een keerpunt betekenen. Dat gebeurt niet buiten ons volk om. Iedere burger van Nederland draagt hierin persoonlijk verantwoordelijkheid. Het GPV heeft het licht van Gods Woord willen laten schijnen over zijn program.

Dat geeft vrijmoedigheid u op te wekken te kiezen voor de kandidaten, die dit program willen helpen uitvoeren.

VERKIEZINGSPROGRAM 1982

I. Onder een overheid, U ten goede

De Bijbel zegt van de overheid: "Zij staat in dienst van God u ten goede" (Rom. 13 : 4). In de politieke praktijk laat de overheid hier niet veel van zien. Achtereenvolgende kabinetten vermijden zorgvuldig elk gebruik van Gods Naam in het publieke leven. De vrijheid van godsdienstig belijden dreigt te worden terug gedrongen tot het tolereren van een leven naar de normen van Gods Woord in strikt kerkelijke en persoonlijke verbanden. Krachtens een voorstel van het eerste kabinet-Van Agt werd de rechteloosheid van het ongeborn kind wettelijk vastgelegd. Onder het tweede kabinet-Van Agt kwam met medewerking van de Minister van Justitie een voorwaardelijke legalisering van euthanasie tot stand.

Een passieve houding van de overheid geeft krakers al jarenlang de gelegenheid niet alleen het eigendom van anderen bezet te houden, maar ook ernstige schade te berokkenen aan de eigenaren, omwonenden en de overheid zelf. Wil het ons volk wèl gaan, dan is het noodzakelijk dat overheid en volk metterdaad de hoogheid van het overheidsambt erkennen. Haar zeggenschap ontleent de overheid niet aan eigen kwaliteiten of aan de instemming van de burgers. Het is God die gezag geeft en daarom ook verantwoordelijk stelt. In het besef van die verantwoordelijkheid moet de overheid het recht handhaven en het land en de burgers beschermen.

Het GPV staat daarom het volgende voor:

Grondwetswijziging

1. Uit wetgeving en bestuur moet blijken dat de overheid beseft, dat zij in dienst van God staat. Erkenning van de geestelijke verscheidenheid van ons volk en van de geestelijke vrijheid van de burgers, doet aan de verantwoordelijkheid van de overheid bij de uitoefening van haar taak niets af.

Het is dan ook een ernstig gemis dat de recente algehele Grondwetswijziging niet is benut om een bepaling op te nemen, waarin de afhankelijkheid van God tot uitdrukking wordt gebracht. Hierdoor komen de politieke en sociale grondrechten, die in de herziene Grondwet een centrale plaats innemen, in de lucht te hangen.

Het is van groot belang, dat overheid en volk worden herinnerd aan de opdracht de samenleving te ontwikkelen tot eer van God. Dit voorkomt dat de samenleving steeds meer gekenmerkt wordt door het opkomen voor het eigenbelang.

Positie van de koning

2. Dankbaarheid past voor het feit, dat Koningin Beatrix zowel bij de aanvaarding als tijdens de uitoefening van haar ambt haar vertrouwen op God uitsprak. Het is onze goede God, die ons dit geeft.

De continuering van het koningschap is voor de eenheid van het Nederlandse volk van groot belang, mede vanwege de reeds eeuwen bestaande band tussen het Huis van Oranje en het Nederlandse volk.

Dit vormt een reden temeer om de positie van de koning in ons staatsleven te bevestigen. Daarom moet betreurd worden dat in de herziene Grondwet de vermelding van tal van koninklijke functies (bijv. het oppergezag over de krijgsmacht) wordt weggelaten, terwijl de minister-president als nieuwe centrale figuur in de Grondwet opkomt.

Het door de Koningin verlenen van een opdracht tot formatie van een kabinet of tot het vervullen van een informatietaak, behoort niet tot een formaliteit te worden gemaakt door afspraken vooraf tussen de bij de formatie betrokken fractievoorzitters.

Hernieuwde aandacht is nodig voor de hoge roeping die de Koningin heeft om het beleid dat de ministers voeren te beoordelen door toetsing aan de geboden van God, door Wiens gratie de Koningin regeert en door toetsing aan de Grondwet, die zij volgens haar inhuldigingseed zal bewaren en handhaven.

Het behoort tot de vrijheid van de Koningin zelf om de omvang van het Koninklijk Huis te bepalen. Aangezien voor de regeling van de ministeriële verantwoordelijkheid de medewerking van de regering en volksvertegenwoordiging nodig is, behoort het evenwel tot de vrijheid van de regering te bepalen hoe ver de ministeriële verantwoordelijkheid zich tot de niet-regerende leden van het Koninklijk Huis uitstrekt.

Vrijheid van godsdienstig belijden

3. De overheid, die weet in dienst van God te staan, zal de vrijheid van godsdienstig belijden en de daarmee samenhangende andere burgerlijke vrijheden moeten handhaven.

Het onderwijzen en de praktische toepassing van de godsdienstige overtuiging, hetzij individueel hetzij samen met anderen, behoren tot het wezen van de vrijheid van godsdienstig belijden. Die vrijheid mag dan ook niet worden beperkt tot activiteiten en voorzieningen, die geacht worden een direct verband te hebben met het belijden, zoals in het Voorontwerp van een wet Gelijke Behandeling werd gesteld.

Ongelijke behandeling van burgers en instellingen, bijv. bij de subsidiepolitiek, alleen op grond van levensovertuiging of levensbeschouwelijk karakter is niet in overeenstemming met de godsdienstvrijheid.

Vooraf door de komst van Islamitische werknemers naar ons land is ons volk geconfronteerd met vreemde godsdiensten. De belijders daarvan hebben aanspraak op gelegenheid om hun religieuze gebruiken te beoefenen. Het verlenen van financiële steun door de overheid behoort echter evenmin als de subsidiëring van christelijke kerken tot de taak van de overheid.

Gewetensbezwaren

4. Serieuze gewetensbezwaren behoren te worden gerespecteerd, maar mogen niet tot een feitelijke bevoordeling leiden.

Vervangende dienstplicht voor gewetensbezwaarden tegen militaire dienst is dan ook een eis van billijkheid.

Bezwaren tegen samenwerking in NAVO-verband moeten als politieke bezwaren worden beschouwd, wel te onderscheiden van gewetensbezwaren. Deze politieke bezwaren vormen geen grond voor vrijstelling.

Ambtenaren in burgerlijke of militaire overheidsdienst kunnen zich terwille van de continuïteit in de uitoefening van het overheidsambt alleen met recht beroepen op gewetensbezwaren tegen bepaalde diensten, als gezegd kan worden dat zij God meer moeten gehoorzamen dan de mensen.

In alle andere gevallen van onoverkomelijke bezwaren rest hen slechts het verlaten van de overheidsdienst.

Persoonlijke levenssfeer

5. De snelle ontwikkelingen op het gebied van de automatisering maken nieuwe wetgeving ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer urgent. Deze wet zal niet eenzijdig tegemoet moeten komen aan wensen en gevoelens van het individu, maar zonder tot overdreven regelzucht te vervallen waarborgen moeten bevatten, waardoor overheid en burgers in eigen verantwoordelijkheid hun taak en roeping kunnen vervullen.

Verzorgingsstaat

6. De overheidsinvloed heeft zich in de loop der jaren uitgebreid tot nagenoeg alle terreinen van de samenleving. Daardoor komt de eigen, hem door God gegeven verantwoordelijkheid van de burger steeds meer in het gedrang. De verzorgingsstaat, zoals deze in ons land is op- en uitgebouwd, is echter niet bij machte gebleken nieuwe zin en inhoud te geven aan het leven van de burgers en het functioneren van de samenleving. Het is dan ook van groot belang dat de overheid, nu het functioneren van de verzorgingsstaat ook uit bestuurlijke en financiële overwegingen herziening behoeft, de voorwaarden schept waardoor de burgers, zowel individueel als samen met anderen, hun eigen verantwoordelijkheid weer beter kunnen dragen.

Structuur Rijksdienst

7. De rapporten van de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst (de commissie-Vonhoff) bevatten waardevolle voorstellen ter verbetering van het functioneren van de rijksoverheid. Ze zijn echter gebaseerd op het uitgangspunt, dat er in onze verzorgingsstaat een groeiende behoefte is aan centrale sturing van maatschappelijke ontwikkelingen. Ook is nog niet duidelijk in hoeverre de voorstellen zich verdragen met in acht te nemen randvoorwaarden, zoals de constitutionele positie van regering en parlement, de grondwettelijke vrijheden van de burgers en de decentralisatie van bestuur.

De regering dient besluiten en voorstellen ter uitvoering van het eindrapport van de commissie te plaatsen in het kader van een terugdringing van de rol van de overheid op terreinen, waar zij geen eerste verantwoordelijkheid draagt.

Openbaarheid van bestuur

8. De uitoefening van de overheidstaak moet beantwoorden aan hoge eisen van zorgvuldigheid en rechtsbescherming. Openbaarheid van bestuur, overleg met belanghebbenden en mogelijkheden van beroep en bezwaar, kunnen de kwaliteit van het bestuur ten goede komen. Bedacht dient echter te worden, dat God verschillende verantwoordelijkheden heeft gegeven aan de overheid en de burgers.

De verantwoordelijkheid voor wetgeving en bestuur ligt bij de overheid en niet bij de al dan niet tot actie- of belangengroepen verenigde burgers. Waarborgen dienen te bestaan dat ook kleine groeperingen in vertegenwoordigende lichamen hun verantwoordelijkheid kunnen waarmaken.

Burgerlijke ongehoorzaamheid

9. In het belang van de handhaving van de rechtsstaat dienen geldende wetten te worden gehandhaafd, zolang zij van kracht zijn. Het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie dient hierbij aan te sluiten, opdat geen twijfel bestaat over de rechtskracht van de wet. Het gaat niet aan dat personen of groepen op basis van hun eigen rechtsgevoel zelf uitmaken of zij zich aan de wetten zullen houden. De zgn. burgerlijke ongehoorzaamheid dient niet te leiden tot straffeloosheid.

Wetgeving

10. Het is de taak van de wetgever zorg te dragen voor het tijdig aanpassen van bestaande wetgeving, als deze ontoereikend of onduidelijk blijkt te zijn. Een beroep op maatschappelijke ontwikkelingen heeft er reeds te vaak toe geleid, dat de overheid - na het aannemen van een passieve houding - voor voldoende feiten werd geplaatst.

Openbare zedelijkheid

11. Gods geboden voor de openbare samenleving dienen in de wetgeving tot uitdrukking te komen. Aan de lagere overheden behoort niets in de weg te worden gelegd bij het stellen van aanvullende regels, als zij dit ter bevordering van de openbare zedelijkheid nodig achten. Tegen openlijke prostitutie en pornografie moet overeenkomstig de bestaande wetgeving worden opgetreden.

Straffen

12. In overeenstemming met wat de Bijbel leert over straffen, moet het doel van de door de rechter op te leggen straffen mede worden gezien als vergelding. Dit dient dan ook zowel in de beslissing om al of niet een geconstateerd strafbaar feit te vervolgen als in de strafmaat tot uitdrukking te komen.

Kraak- en bezettingsacties

13. Snel en streng straffen is noodzakelijk bij anarchistische activiteiten zoals kraak- en bezettingsacties. Bij het toebrengen van schade aan openbare eigendommen dienen de daders persoonlijk aansprakelijk te worden gesteld.

14. Het zoeken naar andere dan de bestaande straffen is een goede zaak. Mogelijk kan ook in meer gevallen een (aan slachtoffers te betalen) schadevergoedingsplicht worden opgelegd. Ook het opleggen van bijzondere voorwaarden kan worden bevorderd.

Rechtshulp

15. Een verdere uitbreiding van de rechtshulp en duidelijke, eenvoudige voorlichting omtrent de rechten van burgers verdienen aanbeveling. Hierdoor kan tevens worden voorkomen dat het verlenen van eenvoudige rechtshulp een monopolie wordt van groepen en instellingen, die werken vanuit een marxistische achtergrond. Een dergelijke voorlichting in de eigen taal is ook van belang voor de in ons land verblijvende etnische minderheden.

Politie

16. De politie is een onmisbaar instrument voor de uitoefening van het overheidsambt. Versterking van het politie-apparaat blijft noodzakelijk. Bij de vervulling van haar taak moet de politie kunnen rekenen op daadwerkelijke en morele steun van de verantwoordelijke overheid. Het thans bestaande gat in de bewapening tussen de wapenstok en vuurwapens dient spoedig te worden opgevuld. De in de praktijk gegroeide situatie, waarin door de krijgsmacht aan de politie bijstand wordt verleend, dient een wettelijke basis in de Politiewet te krijgen.

De overheid moet aankunnen op de loyale medewerking van de politie bij opgedragen taken. Afwijzing van een stelsel van een blind opvolgen van ontvangen orders, mag niet leiden tot het selectief taxeren overeenkomstig eigen opvattingen van deze taken. Personen die het gezag van overheid en superieuren niet wensen te erkennen, behoren uit het politie-apparaat geweerd of verwijderd te worden. Stakingen moeten voor politiepersoneel steeds verboden blijven.

Bescherming bevolking

17. Met spoed dient te worden gewerkt aan de oprichting van een organisatie, die voorziet in een doelmatige rampbestrijding, waarin de taken welke de huidige noodwachten hebben te verrichten, kunnen worden voortgezet. Basisprincipe van deze organisatie dient te zijn, dat de capaciteit van de rampbestrijding in vredestijd met behoud van de structuur voor vredestijd in oorlogstijd wordt benut en versterkt. De verantwoordelijkheid voor het voorbereiden van de coördinatie van de rampbestrijding en het geven van operationele leiding bij de daadwerkelijke rampbestrijding, dient te berusten bij de brandweer. Het behoort mede tot de verantwoordelijkheid van de centrale overheid erop toe te zien, dat de nodige voorzieningen worden getroffen voor de bescherming van de burgers en een zo goed mogelijke voortzetting van het bestuur in geval van oorlog of andere buitengewone omstandigheden.

Communisme

18. Communisme als regeringsstelsel is onverenigbaar met geestelijke vrijheid. De behandeling van zogenaamde dissidenten vormt een doorlopend voorbeeld van een jarenlange praktijk van vervolging van bijbel-getrouwe christenen en anderen, die het communisme als systeem verwerpen. Een machtsoverwicht in Europa van de Sovjet-Unie en haar partners in het Warschaupact vormt een voortdurende bedreiging voor onze vrijheid. De realiteit van deze bedreiging blijkt niet alleen uit het opvoeren van de bewapening in offensieve zin, maar ook uit de nog altijd voortdurende bezetting en onderdrukking van Afghanistan en uit de doodsteek, die werd toegebracht aan het actieve streven naar meer vrijheden in Polen.

Verdediging

19. Onder communistische overheersing wordt elk appèl om in de openbare samenleving de eer van God te zoeken in de kiem gesmoord. Ook om deze reden zou onze overheid ernstig tekort schieten in haar ambt, als zij de kenmerkende bedreiging van onze vrijheid niet met passende tegenmaatregelen zou tegemoet treden. Daartoe behoort nu het instandhouden van een verdedigingsstelsel, dat de Sovjet-Unie weerhoudt van agressie. Het tonen van de bereidheid tot zulk een verdediging kan ook voorkomen, dat Nederland onder druk van de Sovjet-Unie komt te staan zonder dat sprake is van militaire agressie. Het uit zuinigheidsoverwegingen - al dan niet tijdelijk - accepteren van leemten in onze defensie, getuigt dan ook van een kortzichtig en onverantwoord stellen van prioriteiten.

Lidmaatschap NAVO

20. Bij de geldende internationale machtsverhoudingen behoort een loyaal lidmaatschap van de NAVO - ondermeer blijkende uit het nakomen van de financiële verplichtingen - te worden voortgezet en waar nodig opnieuw inhoud te worden gegeven.

Uiteraard betekent dit niet dat Nederland zondermeer zou moeten volgen wat het NAVO-hoofdkwartier voorschrijft; het betekent wel dat Nederland zich niet mag onttrekken aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid. In de huidige situatie houdt dat ook in het plaatsen van nieuwe kernwapens op Nederlands grondgebied wanneer in de komende jaren de tijd daarvoor is angebroken.

Kernwapens

21. De verschrikkingen die aan het gebruik van kernwapens zijn verbonden, moeten worden onderkend. De offensieve politiek van de anti-christelijke Sovjet-macht is echter in belangrijke mate op deze verschrikkelijke wapens gebaseerd. Het is de verantwoordelijkheid van de westerse landen naar vermogen te voorkomen dat deze wapens daadwerkelijk worden gebruikt. Tegenover de Sovjet-Unie kan dit niet zonder afschrikkende werking van de NAVO-kernwapens. De overheid die zo haar verantwoordelijkheid betracht, mag haar vertrouwen stellen op Jezus Christus, aan Wie gegeven is alle macht in de hemel en op de aarde.

Wapenbeheersing

22. Pogingen om de rol van de verschillende soorten kernwapens terug te dringen, moeten onvermoeibaar worden voortgezet. Hierbij dient steeds te worden bedacht, dat dit niet bereikt zal worden door eenzijdige stappen te ondernemen. Vooral omdat het karakter van diverse kernwapens van dien aard is, dat ook schade en leed worden toegebracht aan niet-militaire doelen, dient Nederland ernaar te streven dat ook deze wapensoorten bespreekbaar worden in het overleg betreffende het humanitaire oorlogsrecht. Waar Nederland een stem kan laten horen in internationale ontwapeningsbesprekingen is het goed om met kracht te werken aan een wederzijds terugdringen van de bewapening, gepaard gaande met deugdelijke controle-afspraken en rekening houdende met de ongunstige ligging van West-Europa. Het ontwikkelen van een "eigen" Europees kernwapen moet worden afgewezen, niet alleen omdat dit de NAVO zou ondergraven, maar ook omdat het een ongewenst Europeanisme zou bevorderen.

Uitbreiding NAVO

23. Een verdere uitbreiding van de NAVO, vooral met betrekking tot het gebied waarbinnen geopereerd wordt, moet worden nagestreefd. Een begrenzing door de Kreeftskeerkring is - gelet op de uitbouw van de Sovjet-vloot en haar aanwezigheid op alle wereldzeeën - niet reëel meer. Standaardisatie van wapens en uitrusting binnen NAVO-verband moet worden nagestreefd. Waar mogelijk dienen Nederlandse industrieën voor de leverantie te worden ingeschakeld. Bij voortgaande specialisatie van taken in NAVO-verband moet Nederland de beschikking blijven houden over elk van de bestaande krijgsmachtdelen: zeemacht, landmacht en luchtmacht. De zeemacht mag niet ondergeschikt worden gemaakt aan de andere krijgsmachtdelen, mede ook in verband met verplichtingen overzee.

Dienstplicht

24. Het handhaven van de dienstplicht verdient de voorkeur boven een krijgsmacht bestaande uit vrijwilligers. Wel dient er met kracht naar gestreefd te worden de lasten, die uit de dienstplicht voortvloeien, zo gelijkmatig mogelijk te verdelen. De vrijstellingsgronden broederdienst en het bekleden van (of studeren voor) een geestelijk ambt zijn hiermee niet in overeenstemming. Op het gebied van studie- en belastingfaciliteiten moet aan dienstplichtigen zoveel mogelijk ruimte worden geschonken.

De overheid moet alles doen wat in haar vermogen ligt om de gevaren voor de dienstplichtigen, zoals leegloop, vloeken en drankmisbruik, te bestrijden. Bovendien is het haar taak het dikwijls negatieve beeld dat ons volk ten aanzien van de krijgsmacht heeft, in positieve zin te beïnvloeden. De overheid verleent aan geestelijke verzorgers, die loyaal staan tegenover de doelstelling van de krijgsmacht de nodige faciliteiten voor de uitoefening van hun ambt. Hun bezoldiging dient echter door de desbetreffende kerken en levensbeschouwelijke instellingen zelf ter hand te worden genomen. Stakingen moeten voor militairen steeds verboden blijven. De inzet van Nederlandse militairen in VN-verband of in internationaal verband, dient in principe te geschieden met gebruikmaking van vrijwilligers; dienstplichtigen dienen alleen vrijwillig ingezet te worden.

Europese Gemeenschappen

25. Economische samenwerking tussen de landen van de Europese Gemeenschappen is een goede zaak. Voor de vorming van een politieke eenheid is in Europa niet alleen een zekere historische en culturele eenheid nodig, maar ook een samenhang, die bestaat in een gezamenlijk erkennen van Jezus Christus als de Koning der koningen. Nu van een dergelijke samenhang in het geheel geen sprake is, is het noodzakelijk dat de nationale zelfstandigheid en eigen identiteit van Nederland ook bij de samenwerking in de Europese Gemeenschappen verzekerd blijven. Daarbij past wel een confederatie van Europese staten, die bondgenootschappelijk samen werken, maar niet een Europese federatie of een Europese superstaat.

Nu in Spanje en Portugal de geestelijke en persoonlijke vrijheden worden erkend, is de weg vrij voor toetreding van deze landen tot de Europese Gemeenschappen. Het confederatieve karakter van de samenwerking kan hierdoor worden versterkt.

Economische argumenten mogen wel invloed hebben op de snelheid, waarmee volledige toetreding gerealiseerd wordt, maar niet op de toetreding zelf. De verkiezing van de leden van het Europees parlement dient blijvend plaats te vinden door middel van nationale kandidatenlijsten.

De bevoegdheden van de nationale parlementen om de Raad van ministers in de lidstaten te controleren wordt benadrukt.

Overdracht van bevoegdheden van de nationale parlementen aan het Europese parlement wordt afgewezen.

Naast een Europese landbouwpolitiek dient ook de samenwerking op het gebied van de regionale politiek, de milieuvervuiling en de energiepolitiek reële inhoud te krijgen.

Reorganisatie binnenlands bestuur

26. Een eventuele reorganisatie van het binnenlands bestuur is reeds te lang in discussie. De hierdoor geschapen onzekerheid heeft een gezonde ontwikkeling in verscheidene delen van ons land ernstig geremd. Het is dan ook zaak dat op korte termijn duidelijkheid ontstaat over het takenpakket van de lagere overheden, de provinciale en gemeentelijke indeling en de mogelijkheden voor samenwerking tussen lagere overheden. Het toekomstige takenpakket van de overheid kan zonder diep ingrijpende reorganisatie worden uitgevoerd, als de centrale overheid daadwerkelijk ruimte wil laten voor de eigen verantwoordelijkheid van de lagere overheden en van de burgers. Decentralisatie van rijkstaken kan deze verantwoordelijkheid meer inhoud geven. Daarbij dienen wel waarborgen te bestaan, dat zij niet leidt tot aantasting van de eigen verantwoordelijkheid van de burgers, zoals het geval is als lagere overheden de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen voor het schoolbegeleidingswerk niet respecteren.

Schaalvergroting leidt in de praktijk vrijwel altijd tot een geringere betrokkenheid van de burgers en daarmee tot een afnemende bereidheid tot het verrichten van vrijwilligerswerk.

Provincies

27. Een spoedige splitsing van de provincie Zuid-Holland is gewenst nu het principe-besluit hiertoe genomen is. Overleg met betrokkenen over de toekomstige status van de agglomeratie Eindhoven, het gewest Twente en de indeling van de Zuidelijke IJsselmeerpolders zal op korte termijn tot conclusies moeten leiden. De regering dient kenbaar te maken, dat geen andere voorstellen tot provinciale herindeling - afgezien van eventuele incidentele correcties - zullen worden gedaan.

Gemeentelijke herindeling

28. Bij plannen tot gemeentelijke herindeling dienen de huidige en toekomstige functies van de betrokken streek de maatstaf te zijn. Het aantal inwoners van een gemeente is van minder belang. Gemeenten met een duidelijk eigen karakter dienen hun zelfstandigheid te behouden.

Gemeenschappelijke regelingen

29. Een nieuwe wet op de gemeenschappelijke regelingen behoort goede mogelijkheden te bieden voor samenwerking van gemeenten bij het behartigen van gemeentelijke taken. Het feit dat hierbij ook regionale belangen in het geding kunnen zijn, betekent nog niet dat de behartiging ervan door de provincie zou moeten geschieden.

Samenwerkingsverbanden van gemeenten moeten worden aangemerkt als verlengd plaatselijk bestuur. Er dienen dan ook nauwe relaties te bestaan tussen het samenwerkingsverband en de betrokken gemeenten. Dit geldt ondermeer voor de aanwijzing van bestuurders van het samenwerkingsverband, hun verantwoordingsplicht en de betaling van de uit de regeling voortvloeiende kosten. Het is een goede zaak als bestaande gemeenschappelijke regelingen worden ondergebracht in één samenwerkingsverband.

Gemeentewet

30. Bij de voorgenomen algemene herziening van de gemeentewet is vooral aandacht noodzakelijk voor de positie van de gemeenteraad. Waarborgen zijn nodig, dat alle leden van de raad overeenkomstig hun verantwoordelijkheid als gemeentebestuurders kunnen functioneren.

Financiële verhouding

31. Nu ook de lagere overheden voor de noodzaak staan beleid te voeren met geringere financiële middelen, is het van belang dat zij vrij zijn in het bepalen van hun uitgavenpatroon. Voor hoger toezicht op financiële besluiten van de lagere overheden is geen plaats, zolang sprake is van een reëel sluitende begroting en rekening. Specifieke uitkeringen dienen zoveel mogelijk op te gaan in algemene uitkeringen aan provincies en gemeenten. Spoedig moet overleg worden gevoerd met de besturen van provincies, gemeenten en waterschappen over de vervanging van de Wet Uitkering Wegen door een regeling, waarbij het beheer en onderhoud van de wegen - met uitzondering van de grote doorgaande verkeerswegen - door en voor rekening van de lagere overheden zullen komen.

Nederlandse Antillen

32. Het is de taak van Nederland de regering van de Nederlandse Antillen krachtig te steunen in het realiseren van een ontwikkelingsplan, dat die facetten van de samenleving omvat, die een publiek karakter hebben. Het vaststellen van een tijdstip van een eventueel zelfstandig voortbestaan zal, zonder enige pressie van Nederlandse zijde, door de Antillen zelf moeten geschieden.

Wel zal van Nederlandse zijde erop moeten worden gewezen, dat het van weinig realiteitszin zou getuigen, indien de zes eilanden elk hun eigen weg zouden kiezen. Een zo groot mogelijke autonomie per eiland, met evenwel een hechte samenwerkingsstructuur voor al die taken die de eilanden afzonderlijk niet naar behoren kunnen vervullen, zou een verantwoorde keuze kunnen zijn.

Indien de eilanden op de een of andere wijze een staatsrechtelijke band met Nederland willen continueren, zal Nederland moeten meewerken aan een verantwoorde vorm hiervoor.

II. In uw gezin en huis

De harmonie, die bij de schepping aanwezig was, komt tot uitdrukking in de schepping van man en vrouw, die in het huwelijk een eenheid vormen. Hieraan ontleent het gezin zijn unieke plaats in de samenleving.

De verstoring van de harmonie als gevolg van de doorwerking van de zonde is in onze tijd met name zichtbaar in het streven naar individualisering van de samenleving, waardoor de eenheid van het huwelijk en de positie van het gezin ondergraven worden.

Vooraf in de afgelopen jaren is de beschermende werking van overheidsbeleid en wetgeving steeds meer komen te vervallen. De gevolgen van de ontbinding van huwelijk en gezin blijven niet tot de kring van de direct betrokkenen beperkt, maar stellen ook overheid en maatschappij voor grote problemen.

Wil het ons volk wèl gaan in gezin en huis, dan is het noodzakelijk dat overheid en volk weer oog krijgen voor de samenbindende kracht van huwelijk en gezin, die ook in onze tijd mogelijk is dankzij de overwinning van Jezus Christus over zonde en dood.

Het GPV staat daarom het volgende voor:

Huwelijk en echtscheiding

33. Aangezien man en vrouw hun rechten en plichten jegens elkaar ontleen aan het gebod tot liefde en trouw kan het individuele zelfbeschikkingsrecht binnen het huwelijk geen doelstelling zijn.

Strafbaarstelling van verkrachting binnen het huwelijk past niet bij dit karakter van het huwelijk en dient dan ook achterwege te blijven.

De huidige echtscheidingswetgeving miskent het karakter van het huwelijk als een heilzame instelling van God. Deze miskennis heeft in belangrijke mate bijgedragen tot de sterke toeneming van het aantal echtscheidingen, met alle gevolgen daarvan voor het persoonlijke en openbare leven. Het is zaak te trachten in deze ontwikkeling een keer te brengen door de eigen plaats van het huwelijk in wetgeving en bestuur tot uitdrukking te brengen. Daartoe is ondermeer herziening nodig van het Burgerlijk Wetboek met als uitgangspunt, dat het huwelijk een blijvende eenheid is.

Ook alimentatieregelingen dienen hiervan getuigenis af te leggen. De kosten van echtscheiding mogen niet op de samenleving worden afgewenteld, tenzij alle andere mogelijkheden zijn uitgeput.

Andere samenlevingsvormen

34. Zogenaamde alternatieve samenlevingsvormen, waarbij de goddelijke instelling van het huwelijk wordt genegeerd, behoren niet als zodanig te worden erkend, laat staan met het huwelijk op één lijn te worden gesteld. Dit laat onverlet dat in het bijzonder aan ongehuwden, weduwen en weduwnaars alle mogelijkheden moeten worden geboden om hun plaats in de maatschappij te kunnen vervullen.

Gehandicapten- en bejaardenzorg

35. Voor langdurig zieken, gehandicapten en bejaarden kan het leven in gezinsverband van extra belang zijn. Het zelfstandig blijven wonen met verzorging vanuit de directe omgeving door particulieren of vanuit instellingen voor ambulante gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, dient zo lang mogelijk te worden nagestreefd.

Voorkomen moet worden dat opneming van een gehuwde zieke in feite leidt tot een gedwongen duurzaam gescheiden leven van de echtgenoten. Centra ter verzorging of verpleging van gehandicapten, chronisch zieken en bejaarden, dienen te streven naar een zo volledig mogelijke integratie in de samenleving, teneinde een maatschappelijk isolement van de bewoners tegen te gaan.

Emancipatiebeleid

36. Het huidige emancipatiebeleid gaat voorbij aan de eigen taken en mogelijkheden van man en vrouw. Bovendien komt door het centraal stellen van de rechten van man en vrouw de verantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding van hun kinderen gemakkelijk op het tweede plan te staan. Ontwrichting van gezinnen is daar niet zelden een gevolg van. De gehuwde vrouw heeft in de eerste plaats een taak in het gezin. Onder invloed van een feministische ideologie is echter een onderwaardering ontstaan van de maatschappelijke betekenis van de opvoeding van kinderen. Met erkenning van deze eersterangsfunctie van de vrouw is niet in strijd, dat een vrouw voor wie geen dagtaak in het gezin is weggelegd, een betaalde of onbetaalde maatschappelijke functie bekleedt, of dat vrouwen in bepaalde omstandigheden naast hun gezinstak een nevenfunctie vervullen. Het streven naar individualisering gaat in tegen de door God gegeven tweek-eenheid van man en vrouw. Het leidt er bovendien toe, dat de beschikbare arbeid en inkomens steeds ongelijker worden verdeeld ten nadele van de gezinnen, waarvan één van de echtgenoten zich (nagenoeg) geheel wijdt aan arbeid in het gezin en vrijwillige hulpverlening aan medemensen. De overheid mag er niet aan meewerken, dat door een systeem van arbeidsverdeling en van sociale wetgeving de gehuwde vrouw gedwongen wordt beroepsarbeid te gaan verrichten.

In het algemeen behoren emancipatie-activiteiten overgelaten te worden aan de eigen verantwoordelijkheid van de burgers. Subsidiëring ervan is zeker in een tijd waarin belangrijke overheidstaken niet voldoende kunnen worden bekostigd, niet verantwoord.

Wel is het een goede zaak als aan vrouwen en mannen mogelijkheden worden geboden tot het volgen van onderwijs, dat zij in hun jeugd hebben gemist. Verschillen in behandeling tussen mannen en vrouwen, die niet uit de eigen taak van beiden voortvloeien, behoren ongedaan te worden gemaakt. De overheid zou haar bevoegdheden ver overschrijden, als zij haar emancipatie-activiteiten ook zou doen uitstrekken tot de persoonlijke levenssfeer van de burgers.

Bevolkingspolitiek

37. De overheid behoort elke steun aan propaganda voor geboortenbeperking achterwege te laten. De jarenlang gevoerde propaganda heeft ertoe bijgedragen dat velen geen oog meer hebben voor de zegen van het ouderschap. De schadelijke gevolgen daarvan manifesteren zich in een vergrijzing van ons volk. Nu reeds staan scholen leeg en zijn onderwijzers werkloos. Voor opneming in bejaardencentra bestaan lange wachtlijsten. Daarnaast kunnen deze centra niet voldoende personeel aantrekken. Ook de bekostiging van pensioenvoorzieningen zal op steeds grotere problemen stuiten.

Abortus provocatus

38. Het leven is een gave van God, die het leven geeft en het na volbrachte taak op Zijn tijd weer neemt. Regering en volk mogen daarom niet berusten in een feitelijke legalisering van het kwaad van abortus provocatus, zoals deze in de Wet Afbreking Zwangerschap heeft plaats gevonden.

De tienduizenden slachtoffers, die jaarlijks in ons land worden geteld, vormen een voortdurende aanklacht. Bij de uitvoering van genoemde wet mag op ziekenhuizen, die hun medisch handelen uitsluitend willen baseren op het behoud van leven, generlei dwang of drang worden uitgeoefend tot het aanvragen van een vergunning tot het geven van behandelingen, gericht op het afbreken van zwangerschap. Een wetswijziging, gericht op levensbescherming van de menselijke vrucht, is een eerste taak van de overheid. Zolang deze wijziging niet tot stand is gekomen, zal alles moeten worden gedaan om de toepassing van dit kwaad te voorkomen.

Als toepassing toch plaatsvindt, zullen de kosten op generlei wijze uit de algemene middelen of uit de opbrengst van sociale premies mogen worden betaald.

De hulpverlening aan aanstaande moeders die als gevolg van haar zwangerschap in moeilijkheden verkeren of dreigen te geraken, behoort te worden uitgebreid. De Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind en andere instellingen die zich met deze taak belasten, hebben aanspraak op overheidssteun zonder voorwaarden die deze instellingen belemmeren in hun streven het ongeboren kind te beschermen.

Euthanasie

39. Het ontbreken van de bereidheid bij achtereenvolgende kabinetten om het leven van het ongeboren kind daadwerkelijk te beschermen, heeft er in belangrijke mate toe bijgedragen, dat ook niet meer de hand gehouden wordt aan de bepalingen in het Wetboek van Strafrecht, waarbij het doden op verzoek en het verlenen van hulp bij zelfdoding strafbaar worden gesteld. Toelating van de toepassing van euthanasie is een heilloze weg. Het komt aan de mens niet toe te oordelen over de zin van een verder leven. Het betrachten van liefde ten opzichte van een mens in nood kan bestaan in het verzachten van zijn lijden en het verlenen van hulp om te kunnen sterven als God daartoe roept. De overheid mag er daarom geen enkele twijfel meer over laten bestaan, dat de geldende wet onverkort zal worden gehandhaafd. Daaronder valt ook, dat opgetreden wordt tegen het geven van voorlichting over methoden van euthanasie.

Minderjarigen

40. De opvoeding van kinderen behoort tot de verantwoordelijkheid van de ouders. Deze verantwoordelijkheid strekt zich ook uit tot de zorg voor hun gezondheid en voor de keuze van het te ontvangen onderwijs. Om de ouders in staat te stellen hun taak ten opzichte van hun kinderen te verrichten, dient het ouderlijk gezag te worden erkend.

Minderjarigen mogen niet tegen de wil van hun ouders door zogenaamde alternatieve hulpverleners aan het ouderlijk gezag worden onttrokken. Naarmate de kinderen ouder worden, zal de erkenning van het ouderlijk gezag gepaard moeten gaan met het geven van eigen verantwoordelijkheden aan kinderen.

In plaats van één meerderjarigheidsgrens is het beter de meerderjarigheid geleidelijk te verlenen naar de mate van volwassenheid die nodig is. Voor kinderen die de ouderlijke zorg moeten missen en voor kinderen die niet aan de ouderlijke zorg overgelaten kunnen worden, zal de verzorging in de eerste plaats in de familiefteer moeten worden gezocht. Andere opvangmogelijkheden dienen in nauw overleg met de ouders of de naaste familie te worden gekozen.

Jeugdwerk

41. Veel jongeren zien in onze samenleving weinig perspectief. Zij komen daardoor gemakkelijk onder invloed van extreme - al dan niet commerciële - groeperingen of raken verslaafd aan alcohol of verdovende middelen. De beste waarborg tegen een dergelijke ontwikkeling is te wijzen op het perspectief van een leven naar Gods Woord. In samenhang daarmee is het van belang, dat het door de overheid gesubsidieerde jeugdwerk de uitoefening van de oudertaak ondersteunt.

III. Door het beheer en de ontwikkeling van de schepping

God heeft de aarde met alles wat daarop leeft geschapen. Hij gaf de mens opdracht de aarde in Zijn dienst te beheren en te ontwikkelen. Tot het uitoefenen van deze verantwoordelijke taak is de mens door God zelf in staat gesteld. God geeft steeds weer nieuwe mogelijkheden om de schepping verder te ontplooien. In het geloof in Christus' verlossingswerk kan de mens ook nu nog, ondanks de doorwerking van de zonde in de samenleving, deze taak aan.

In de na-oorlogse jaren ontvingen we in Nederland een ongekende welvaart. Nagenoeg ons hele volk kan zich een weelde veroorloven als nooit tevoren. In het grootste deel van de wereld wordt deze welvaart ook nu niet gevonden. Toch moeten we constateren, dat de woningnood niet overal is opgelost en het woon- en leefklimaat in veel binnensteden en dorpen slecht is. In het beheer van het natuurlijk milieu zijn we tekort geschoten. De strijd tegen de verontreiniging van water en lucht begint enig resultaat op te leveren. Maar we worden nu geconfronteerd met ernstige verontreinigingen van de bodem. De opdracht om de schepping tot eer van God te ontplooien komt met vernieuwde kracht op overheid en volk af.

Deze opdracht is ongedeeld: christelijke ontwikkelingspolitiek houdt tevens in het als goede rentmeesters beheren van de schepping. In deze politiek zal de harmonie tussen cultuur en natuur het uitgangspunt zijn. Weliswaar wordt deze harmonie door de zonde steeds weer geschonden, maar de opdracht is gebleven en mag uitgeoefend worden in het perspectief van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waar gerechtigheid woont.

Realisatie van deze opdracht vraagt een ander bestedingspatroon van overheid en burger. De overheid heeft hierin een eigen taak. Zij dient door haar beleid in alle openbare aangelegenheden de voorzieningen te treffen die nodig zijn om de taken van beheer en ontwikkeling, die de burgers ontvingen, mogelijk te maken.

Een op consumptie gerichte politiek moet worden omgebogen naar een beleid, waarin de goddelijke opdracht aan de mens centraal staat. Zo ontvangt God de eer die Hem toekomt en zal het ons volk wèl gaan.

Natuur

42. Het is van belang dat de overheid aansluitend aan de landelijke milieukartering beschikt over een meer gedetailleerde inventarisatie van de aanwezige natuurlijke waarden met ondermeer gegevens over potentiële mogelijkheden van deze waarden en de vervangbaarheid van bestaande levensgemeenschappen.

Indien de uitvoering van een ontwikkelingstaak van de overheid zal leiden tot aantasting van natuurlijke waarden, zal deze aantasting tenminste moeten worden gecompenseerd. Heeft de aantasting betrekking op waardevolle onvervangbare levensgemeenschappen, dan brengt de verantwoordelijkheid tegenover de Schepper met zich mee, dat ernstig overwogen moet worden de voorgenomen maatregelen niet te realiseren.

Landschap

43. De landschappelijke waarde van ons land wordt vooral bepaald door de verscheidenheid van landschappen. Deze verscheidenheid dient gehandhaafd en waar mogelijk versterkt te worden, zonder dat dit tot een verstarring moet leiden.

Als de uitvoering van werken tot aantasting van landschappelijke waarden leidt, moet een zorgvuldig besluit ook maatregelen inhouden tot inpassing van het werk in het landschap of zonedig tot aanpassing van het landschap door middel van landschapsbouw.

Het karakter van veel landschappelijk waardevolle gebieden wordt bedreigd door het achterwege laten van voldoende onderhoudswerk. Voorzover de hoge kosten hiervan de oorzaak vormen verdient een bijdrage in de kosten in het kader van het werkgelegenheidsbeleid aanbeveling. Ook de uitvoering in deeltijd van gemeenschapstaken met behoud van uitkering en de inschakeling van vrijwilligers onder deskundige leiding kunnen die problemen verlichten.

Grondstoffen

44. Een zuinig gebruik van grondstoffen is een voorwaarde voor een goed milieubeleid. Mogelijkheden tot hergebruik moeten zoveel mogelijk worden benut, waarbij gedacht kan worden aan bouw- en sloopafval, hoogovenslakken en vliegas.

Leefmilieu

45. De instandhouding en bevordering van een goed leefmilieu behoren een integrerend element te zijn in het overheidsbeleid. Bij de afweging van voorgenomen maatregelen dienen de mogelijke gevolgen voor het leefmilieu steeds te worden betrokken. Bij alle maatregelen die belangrijke gevolgen voor het milieu kunnen hebben, behoort een milieu-effect-rapport te worden uitgebracht.

Wettelijke regeling van dit instrument, waarin tevens de mogelijkheid van een zgn. klein milieu-effect-rapport dient te worden opgenomen en de spoedige totstandkoming van een milieukaderwet, zullen een geïntegreerd milieubeleid kunnen bevorderen.

Milieu-verontreiniging

46. Bestrijding van verontreiniging van water, lucht en bodem blijft noodzakelijk. Met voortvarendheid moet worden gestreefd naar invoering van definitieve wetgeving tot bescherming van de bodem. Daarnaast dient aan de bestaande milieuwetgeving nauwlettend de hand te worden gehouden, terwijl afdoende straffen op overtreding ervan moeten worden gesteld. De export van milieu-gevaarlijke stoffen, waarvan het gebruik in Nederland verboden is, moet bij de overheid aangemeld worden.

In het kader van de Europese Gemeenschappen dient overleg over eenheid van milieunormen te worden gevoerd. Internationale arbitrage in geval van geschillen op het punt van grensoverschrijdende milieuvervuiling moet worden bevorderd.

Milieu-kosten

47. Ter bekostiging van maatregelen in het belang van het milieu moet worden uitgegaan van de regel, dat de vervuiler betaalt. De overheid moet, indien toepassing van deze regel tot onbillijkheden zou leiden of tot onaanvaardbare gevolgen voor de werkgelegenheid of de Nederlandse exportpositie, nagaan of het verlenen van speciale faciliteiten verantwoord is. Ook maatregelen ter stimulering van de verplaatsing van milieuhinderlijke bedrijven passen in dit kader.

Waddenzee

48. De Waddenzee vormt een gebied met voor Nederland uitzonderlijke natuurlijke waarden. Het beleid dient er dan ook op te zijn gericht deze waarden te beschermen en te versterken. Het natuurlijke gebruik van dit gebied voor bijv. visserij en recreatie zal mogelijk blijven binnen deze doelstelling. De eventuele winning van energie-grondstoffen zal met veel waarborgen moeten worden omgeven.

Energiebronnen

49. Met de opdracht werkzaam te zijn in de ontplooiing van de schepping heeft God ook de mogelijkheden daartoe gegeven. De energiebronnen zijn ruimschoots voldoende voor nu en de toekomst. De benutting van deze bronnen stuit echter op grote problemen en veroorzaakt schadelijke neveneffecten. Stimulering van onderzoek ter oplossing van deze problemen en ter voorkoming van schade voor huidige en toekomstige generaties, zowel in ons land als bijv. in de ontwikkelingslanden, is een belangrijke taak voor de overheid.

Besparing

50. Met het oog op een verantwoorde benutting van de energiegrondstoffen dient besparing op het verbruik van energie een eerste doelstelling van het energiebeleid te zijn. Gedacht kan worden aan isolatie van gebouwen, gebruikmaking van afvalwarmte en toepassing van warmtekrachtkoppeling. Van overheidsvoorlichting en het voorbeeld van de overheid in haar eigen diensten kan een stimulerende werking uitgaan.

Energie-voorziening

51. Ook bij een zorgvuldig verbruik van energie zou aan de ontwikkeling van de samenleving tekort worden gedaan als uitsluitend over fossiele brandstoffen beschikt zou kunnen worden.

Bovendien is het niet verantwoord, dat Nederland in belangrijke mate voor zijn energie-voorziening afhankelijk is van een beperkt aantal olieproducerende landen, nu de olie steeds meer gebruikt wordt als een politiek drukmiddel.

Spreiding in het gebruik van energiebronnen is dan ook noodzakelijk. Tevens is het van groot belang onderzoek naar bruikbaarheid op grotere schaal van steenkool en van alternatieve energiebronnen alsmede van de kernfusie (energie uit waterstof, zonder uranium of plutonium) te intensiveren.

Het opstellen van een energieprogramma voor de lange termijn, dat na elke vijf jaren wordt gecontroleerd en bijgesteld, is noodzakelijk. Dit programma zal in samenhang moeten worden gezien met het nationaal herstel- en ontwikkelingsplan, zoals hierna bedoeld in hoofdstuk IV.

Spreiding van energiebronnen is ook van belang bij de opwekking van elektriciteit. Vooralnog brengen zowel een verhoogde inzet van steenkool als van kernsplijting grote milieuproblemen met zich mee. Daarom moet de overheid het beleid richten op besparingen in het verbruik en daarnaast het gebruik van restwarmte door de toepassing van warmtekrachtkoppeling stimuleren. Omdat alternatieve energiebronnen en kernfusie op korte termijn geen rol van betekenis kunnen vervullen, dient intensief onderzocht te worden op welke wijze de afvalproducten van steenkoolverbranding en kernsplijting opgeslagen en verwerkt kunnen worden. De relatief kleine centrales in Borssele en Dodewaard moeten in productie blijven.

De maatschappelijke discussie over deze materie dient zo spoedig mogelijk te worden afgerond, waarna moet worden beslist over de bouw van nieuwe kerncentrales. Als tot deze bouw wordt besloten, is tevens de totstandkoming van een nationaal kernafval-opwerkcentrum van belang, waarbij het verkregen plutonium weer in de Nederlandse energie-reactoren wordt omgezet in energie.

Zolang de veiligheid van ondergrondse opslag van kernafval niet verzekerd is, dient deze opslag niet te geschieden. Voorbereidende boringen dienen slechts na goede voorlichting in de desbetreffende streek te worden uitgevoerd.

Aardgas

52. De aanwezigheid van aardgas in onze bodem legt ons land bijzondere verplichtingen op. De opbrengsten uit het aardgas dienen in de eerste plaats te worden aangewend voor energiebesparingsmaatregelen en voor de ontwikkeling van vervangende energiebronnen.

Ruimtelijke ordening

53. De ruimtelijke ordening vormt een belangrijk instrument voor de overheid voor het voeren van een christelijke ontwikkelingspolitiek. Hierin worden de volgende prioriteiten gesteld:

- de verbetering van het woon- en leefklimaat in de binnensteden en dorpen;
- de bescherming van natuur en landschap, in samenhang met de ontwikkelingsmogelijkheden voor het bedrijfsleven en de landbouw;
- het stimuleren van de werkgelegenheid in regio's, die economisch sterk achterblijven.

54. Wonen, werken en recreëren moeten niet nodeloos van elkaar worden gescheiden. Werkgelegenheidscentra en recreatiegebieden dienen daarom zo dicht mogelijk bij bevolkingsconcentraties te worden gesitueerd. Hierdoor kunnen forensisme en recreatieverkeer worden beperkt. Ook kan worden voorkomen dat slaapsteden ontstaan en dat de nog aanwezige open ruimte wordt versnipperd.

Verstedelijking en stadsvernieuwing

55. De stadsvernieuwing en de leefbaarheid van de bestaande kernen dienen centraal te staan in het verstedelijkingsbeleid. Het beleid ten aanzien van groeikernen en groeisteden dient daarvan een afgeleide te zijn. De bepaling van het beleid ten aanzien van de stadsvernieuwing dient in sterke mate plaats te vinden op gemeentelijk en provinciaal niveau, opdat zo goed mogelijk kan worden ingespeeld op plaatselijke omstandigheden, waarin zich snelle wijzigingen kunnen voltrekken. Het is niet vanzelfsprekend, dat stadsvernieuwingsactiviteiten via de collectieve sector verlopen. Particuliere projectontwikkelingsmaatschappijen en huiseigenaren dienen onder stringente voorwaarden bij de stadsvernieuwing te worden betrokken.

56. Bij de herinrichting van verouderde stedelijke gebieden dient de bestaande stedelijke structuur zoveel mogelijk gehandhaafd te blijven. Bestaande bedrijfjes en winkels moeten zoveel mogelijk ingepast worden, zonodig in bedrijfsverzamelgebouwen. Door stadsvernieuwing te richten op kleinschaligheid en verscheidenheid worden de herkenbaarheid en het onderlinge contact tussen de bewoners bevorderd, hetgeen het woon- en leefklimaat gunstig kan beïnvloeden.

Volkshuisvesting

57. De weg die sinds 1945 in de volkshuisvesting is gevolgd, leidt tot een vastlopen van de overheidsfinanciën. De talloze subsidies vormen een zo grote last voor de overheid, dat het gevaar reëel is, dat de woningnood langer duurt dan nodig is. Ook het stagneren van de aanpak van de stadsvernieuwing is voor een deel een gevolg van het gevoerde financiële beleid. Een en ander heeft bijgedragen tot een consumptiepatroon, waarbij het deel van het inkomen dat aan het wonen wordt besteed, in vergelijking met andere landen abnormaal laag is.

In de jaren tachtig zal getracht moeten worden deze nadelige ontwikkeling om te buigen. Dit kan ondermeer door:

- de huren geleidelijk aan te passen aan de werkelijke stichtings- en exploitatiekosten;
- de individuele huursubsidies niet evenredig aan de huurverhoging aan te passen;
- de stichtingskosten voor de goedkopere huur- en koopwoningen te verlagen door:
 - a) verlaging van het b.t.w.-tarief;
 - b) het door de bewoners zelf laten verzorgen van een gedeelte van de binnenafwerking;
 - c) bevordering van verdere vereenvoudiging van bouwvoorschriften.

Leegstand

58. Het bevorderen van een meer normale verhouding tussen de kosten en de baten van het verhuren van woningen is de beste remedie tegen langdurige leegstand van woningen. De Leegstandswet dient snel te worden ingevoerd, nadat wijzigingen op onderdelen gericht op het verbeteren van de praktische en financiële uitvoerbaarheid zijn aangebracht. Het kraken van woningen en andere panden moet worden aangemerkt als een eigenmachtig zich vergrijpen aan de eigendom van een ander. Dit kan dan ook onder geen beding worden aanvaard. In het belang van de handhaving van de rechtsorde dient tegen kraakacties te worden opgetreden. De nalatigheid van de overheid om tegen dergelijke acties op te treden heeft reeds vele malen geleid tot andere inbreuken op de rechtsorde (zoals de rellen tijdens de inhuldiging van Koninging Beatrix). Het is de taak van de overheid dit soort anarchistische acties vanaf het begin te weerstaan.

Eigen woningbezit

59. In het belang van een goed woon- en leefklimaat dient te worden bevorderd dat de bewoners zich betrokken voelen bij de toestand van hun woning en van de woonomgeving. Stimulering van het eigen woningbezit, ondermeer door gerichte verkoop van woningen van gemeenten en woningcorporaties, vormt daartoe een goede mogelijkheid. Hierbij kan worden gedacht aan verkoop zowel aan de bewoners die op grond van hun inkomen in aanmerking komen voor zo'n woning, als aan particuliere organisaties van bewoners. Door deze overdracht komen bovendien financiële middelen vrij om nieuwe woningbouwprojecten te financieren.

Er bestaat voor de overheid in het kader van de bevordering van het eigen woningbezit onvoldoende aanleiding de rente voor hypotheeklen op zeer dure woningen volledig aftrekbaar te doen zijn voor de inkomstenbelasting. Met het oog op de rechtszekerheid dient de wet de grenzen te stellen binnen welke de rente aftrekbaar is. Daarentegen verdient het aanbeveling bepaalde onderhoudskosten opnieuw aftrekbaar te maken. Dit zal de kwaliteit van het woningbestand en de werkgelegenheid ten goede komen alsmede het zwart werken in de bouw tegengaan.

Woonruimte

60. Het volkshuisvestingsbeleid zal erop gericht moeten zijn, dat er voor alle burgers passende woonruimte is. De verantwoordelijkheid van de overheid bestaat in het algemeen in het scheppen van mogelijkheden voor de burgers om zich deze woonruimte te verschaffen. De woningwetwoningen dienen te worden bestemd voor de mensen met de laagste inkomens. Daarnaast kan door premietoekenning hulp verleend worden aan andere burgers, die zich zonder overheidssteun geen passende woonruimte kunnen verschaffen. Bijzondere aandacht van de overheid verdienen enkele categorieën, die aangewezen zijn op bepaalde woningen, zoals bejaarden, grote gezinnen en gehandicapten alsmede zij die vanwege hun lage inkomen op overheidsbemiddeling zijn aangewezen.

De formele toekenning van een recht op zelfstandige woonruimte aan jongeren vanaf 18 jaar heeft geleid tot een onverantwoorde toeneming van de druk op de woningmarkt. In plaats hiervan dient de overheid prioriteit toe te kennen aan de huisvesting van gezinnen en oudere alleenstaanden, alsmede van die jongeren, die door hun werk of studie zelfstandig moeten wonen. Woningcorporaties mogen niet gedwongen worden hun woningen te verhuren aan ongetrouwd samenlevende paren of aan mensen die een homofiele relatie hebben aangegaan.

Grondpolitiek

61. Met het oog op de vrijheid en eigen verantwoordelijkheid van de burgers bij de uitoefening van hun taak in de samenleving moet de particuliere eigendom van de grond uitgangspunt zijn bij de grondpolitiek. Daarom verdient grondverkoop als regel de voorkeur boven uitgifte in erfpacht en grondruil boven grondverwerving door de overheid. Ook toekenning van een beheersvergoeding aan eigenaren van grond in gebieden met beperkende bepalingen uit een oogpunt van natuurbescherming, is als regel een betere weg dan aankoop van grond door de overheid. Wel is het een taak van de overheid grondspeculatie zoveel mogelijk tegen te gaan. Voorzover publiekrechtelijke bepalingen daarvoor onvoldoende mogelijkheden bieden, kan gebruik gemaakt worden van verkoop regulerende bepalingen in contracten tussen de overheid en particulieren. Vervanging door publiekrechtelijke regelingen in het belang van de uitvoering van de taak van de overheid, moet echter worden nagestreefd.

Verkeersveiligheid

62. De veiligheid van de weggebruikers behoort centraal te staan in het verkeersbeleid. Verdere uitbreiding van het autowegennet verdient over het algemeen geen aanbeveling. Wel dienen bestaande knelpunten, die gevaren opleveren voor de veiligheid van de weggebruikers, uit de weg te worden geruimd.

Het stelsel van maximum snelheden moet verder worden gedifferentieerd, zodat binnen woonwijken en woonbuurten lagere snelheden gelden dan op doorgaande wegen binnen de bebouwde kom.

De voetganger en de fietser moeten beter beschermd worden, ondermeer door stelsels van voet- en fietspaden.

Beperking van het autoverkeer in binnensteden dient gelijk op te gaan met het goed bereikbaar maken ervan door middel van openbaar vervoer, parkeervoorzieningen aan de rand van de binnenstad en veilige voetgangers- en fietsroutes.

Openbaar vervoer

63. De laatste jaren is sprake van een toenemende belangstelling voor openbaar personenvervoer. Dit is een extra reden om de kwaliteit van dit vervoer te verbeteren en de kostenstijging beperkt te houden. In nauwe samenwerking tussen de verschillende overheden en vervoersmaatschappijen dienen plannen tot verbetering van het openbaar vervoer in de regio te worden ontworpen. Ondermeer door afstemming van de vervoersvoorzieningen op elkaar, het bevorderen van een vlotte doorstroming van het bus- en tramverkeer en de aanleg van parkeervoorzieningen bij stations.

Goederenvervoer

64. Het beroepsgoederenvervoer vervult vanouds een belangrijke functie voor de nationale economie. De gunstige geografische ligging van Nederland moet worden benut om deze functie ook voor de toekomst te behouden. Waar mogelijk dient transport per spoor of over water te worden bevorderd.

Recreatie

65. De bekendheid van Nederland als vakantie­land dient te worden vergroot. Goede voorlichting in binnen- en buitenland blijft hiertoe noodzakelijk. Kleinschalige recreatievoorzieningen, zoals het kamperen op de boerderij, kunnen een welkome aanvulling op bestaande grote objecten betekenen, met name voor het houden van vakantie in gezins- of groepsverband. Dergelijke voorzieningen stellen voorts minder hoge eisen aan het natuurlijke milieu en leiden ook niet tot een inbreuk op de rust in de omgeving. De overheid kan stimulerend werkzaam zijn, ondermeer door de aanleg van toeristische fietspaden en de ontsluiting van landschappelijk aantrekkelijke gebieden voor voetgangers.

Consumptie

66. Ook de consumptie van goederen en diensten staat onder de werking van Gods geboden. De consumptie kan daarom niet zondermeer aan de werking van vraag en aanbod worden overgelaten. De overheid heeft in het licht van Gods geboden een taak op het gebied van de consumptievoorlichting. Zij behoort verkoop van schadelijke producten tegen te gaan, bijv. door een reclame­verbod, door accijns of door verplichte informatie over de risico's bij gebruik dan wel door verbodsbepalingen. Bij het sociaal-economisch overleg worden vertegenwoordigers van consumenten­organisaties zoveel mogelijk betrokken. De consumptieve kredietverlening moet worden beperkt, ondermeer door de betaalde rente slechts in beperkte mate aftrekbaar te doen zijn van het belastbaar inkomen.

IV. In de maatschappij

In het licht van de opdracht van God om de schepping in Zijn dienst te beheren en tot Zijn eer te ontwikkelen, vertoont onze samenleving fundamentele tekorten.

Terwijl er handen tekort zijn om de taken waarvoor overheid en burgers staan te verrichten, is er voor honderdduizenden Nederlanders geen werk. Ieder is ervan overtuigd, dat de slechte economische situatie om ingrijpende maatregelen vraagt, maar elke maatregel die voorgesteld wordt, leidt tot zoveel verzet dat doorvoering ervan moeilijk is en dikwijls achterwege blijft. De overheid heeft steeds meer taken van de burgers en van het bedrijfsleven aan zich getrokken, maar nu gebleken is dat zij niet bij machte is al deze taken zo te vervullen als de burgers wensen, leidt dit tot onvrede en defaitisme.

Het fundamentele probleem van onze samenleving is, dat overheid en volk niet erkennen dat God het is die materiële en geestelijke goederen schenkt. Het achterwege blijven van deze erkenning vormt een voedingsbodemp voor materialisme en horizontalisme.

Het GPV wil in deze situatie niet berusten.

Er ligt een grote taak voor iedere Nederlander. God die de opdracht gaf, is Delfde die ook de mogelijkheden schenken wil om de opdracht uit te voeren.

Daarom roept het GPV overheid en volk op zich gezamenlijk in te zetten voor een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan, dat uitzicht biedt op een situatie waarin God de eer ontvangt van Zijn schepselen en het ons volk zal wèl gaan. Het behoort tot de taak van de overheid een dergelijk plan op te stellen en met daden te tonen dat het haar ernst is met de uitvoering van het plan. De tekorten van onze samenleving kunnen met een dergelijk plan alleen bestreden worden, als onderkend wordt dat het ons volk alleen zal wèl gaan als het zich laat leiden door het Woord van God. Daaruit weten we hoe de Koning der koningen gediend wil zijn.

Als we daarnaar handelen, maken materialisme en horizontalisme plaats voor het beleven van de eigen verantwoordelijkheid van iedere burger ten opzichte van God en van de medemens.

Het GPV staat daarom het volgende voor:

A. IN HET SOCIAAL-ECONOMISCH LEVEN

Herstel- en ontwikkelingsplan

67. De regering dient een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan voor de jaren 1983 - 1986 aan het parlement aan te bieden, gericht op een structurele verbetering van onze nationale economie. Daartoe zullen hernieuwde mogelijkheden voor het bedrijfsleven moeten worden geschapen, gericht op werkgelegenheid voor ieder.

De in het plan op te nemen maatregelen zullen er ondermeer op moeten zijn gericht dat het financieringstekort van de overheid wordt teruggedrongen tot maximaal 4% van de overheidsuitgaven en een verdere groei van de belasting- en premiedruk wordt voorkomen.

Een herstel- en ontwikkelingsplan zal alleen tot een wezenlijke verbetering kunnen leiden, als de geest van materialisme en horizontalisme plaats maakt voor het besef, dat zowel de overheid als iedere Nederlander de taak en de mogelijkheid heeft bij te dragen aan een zodanige ontwikkeling van land en volk, dat God de eer ontvangt en het de naaste - in binnen- en buitenland - wèl gaat.

Een concreet voorstel voor een dergelijk herstel- en ontwikkelingsplan biedt het GPV onder de titel "Wegen naar werk 1983 - 1986" bij dit verkiezingsprogram aan.

Primaire projecten

68. Tegelijk met de vaststelling van het plan zal de regering maatregelen moeten treffen tot realisering van een aantal primaire projecten, die al op korte termijn zichtbaar maken welke doelstellingen met het nationaal herstel- en ontwikkelingsplan worden beoogd, zodat het voor ieder duidelijk kan zijn, dat het de regering ernst is. Voorstellen voor zulke projecten zijn eveneens opgenomen in het aangeboden herstel- en ontwikkelingsplan van het GPV.

Het is van groot belang dat de regering de projecten lanceert met het oogmerk God publiek te eren. Zij zal ze met overtuigingskracht moeten presenteren en verklaren alsmede politieke en maatschappelijke organisaties moeten opwekken zich vanuit hun verantwoordelijkheid mede in te zetten voor de realisering van de projecten.

Arbeid

69. Het verrichten van arbeid is nodig met het oog op het levensonderhoud en op de ontplooiing van de mens en de samenleving. Deze arbeid is opdracht, die de mens uit dank voor Christus' verlossing, in Zijn dienst, tot eer van God en tot hulp van de naaste mag uitvoeren. Tot deze arbeid is ieder mens geroepen, ook als men niet (meer) kan deelnemen aan beroepsarbeid. Vanwege deze opdracht mag er niet in berust worden, dat gezonde mensen niet zelf voor het levensonderhoud van zichzelf en hun gezin kunnen zorgen. Het is een belangrijke taak voor bedrijfsleven en overheid te bevorderen, dat er werk is voor ieder.

Voor iedere burger die daartoe in staat is, houdt dit de roeping in zijn capaciteiten in dienst van God en tot zegen voor de naaste ter beschikking te stellen voor het verrichten van arbeid.

Nu de bestaande werkloosheid niet in de eerste plaats veroorzaakt wordt door een tekort aan arbeid, zou het onjuist zijn de oplossing van de problemen in belangrijke mate te zoeken in arbeidstijdverkorting.

Het verrichten van beroepsarbeid in deeltijd behoort primair tot de verantwoordelijkheid van de betrokken burgers. Een eventueel beleid ter stimulering van deeltijdarbeid dient uit te gaan van het feit, dat elk gezin in eigen levensonderhoud moet kunnen voorzien door het uitoefenen van tenminste één volledige betrekking.

Werkgelegenheid

70. Teneinde te bevorderen dat er ook in de toekomst voldoende mogelijkheden zullen zijn om beroepsarbeid te verrichten, moet het nationaal herstel- en ontwikkelingsplan voorzien in maatregelen die gericht zijn op een structurele verbetering van de werkgelegenheid. De kern van deze maatregelen moet gevormd worden door de volgende elementen:

- het opstellen van een industrieel herstructureringsprogramma;
- het stimuleren van de ontwikkeling van die bedrijfstakken waar voor Nederland goede kansen liggen, waaronder handel, transport en zakelijke dienstverlening;
- het scheppen van een goed klimaat voor het bedrijfsleven;
- het verstrekken van gerichte overheidsopdrachten voor de uitvoering van ontwikkelingswerken.

Deze maatregelen dienen gepaard te gaan met maatregelen, die bevorderen dat de beschikbare arbeidsplaatsen worden ingenomen door in Nederland gevestigd personeel.

Jeugdwerkloosheid belemmert de mens in de uitvoering van de opdracht tot het verrichten van arbeid op een leeftijd, waarop zo'n belemmering ingrijpende gevolgen kan hebben voor de verdere levensontplooiing. In het herstel- en ontwikkelingsplan zal dan ook een belangrijke plaats moeten worden ingeruimd voor maatregelen ter voorkoming en bestrijding van jeugdwerkloosheid.

Regionale politiek

71. De ongunstige economische ontwikkeling treft een aantal regio's onevenredig zwaar. Een politiek gericht op ontwikkeling van ons land zal zich dan ook in het bijzonder op deze regio's moeten toespitsen door het treffen van structurele verbeteringen. Gedacht kan worden aan het bevorderen van een goede industriële structuur en vestiging van rijksdiensten. Speciale aandacht wordt gevraagd voor:

- het gebruik van de Noord-nederlandse Eemshaven;
- de realisering van de spoorlijn Amsterdam-Almere-Lelystad, waarbij doortrekking van de lijn via Drachten naar Groningen ernstig overwogen moet worden;
- de aanwending van een deel van de aardgasbaten voor verbetering van de economische structuur van Oost-Groningen.

Bij de beslissing omtrent de inpoldering van de Markerwaard dienen zowel de ruimtewinst voor een aantal urgente functies (zoals woningbouw, tuinbouw, bosbouw en recreatie) als de gevolgen voor de fauna en de energievoorziening te worden afgewogen.

Industrie

72. Met het oog op de toekomst van de Nederlandse industrie zal het beleid van de overheid vooral gericht moeten zijn op:

- het stimuleren van een grotere betrokkenheid van de industrie bij de totstandkoming en uitvoering van het beleid;
- het bevorderen van innovatie door het bedrijfsleven;
- het verlenen van medewerking aan het realiseren van levensvatbare projecten, waartoe het bedrijfsleven niet of met grote vertraging op eigen kracht in staat is;
- het bevorderen van sanering waar dit nodig is, met name in relatie tot de internationale arbeidsverdeling met ontwikkelingslanden;
- het bevorderen van de afzet van Nederlandse industriële producten in het buitenland, ondermeer door het verstrekken van kredietgaranties;
- het beschermen van de Nederlandse industrie tegen dumpingspraktijken uit het buitenland.

Midden- en kleinbedrijf

73. In een tijd van economische stagnatie vraagt de positie van zelfstandige ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf extra aandacht. De belangrijke functie die zij vervullen kan gemakkelijk in het gedrang komen, als het beleid zich vooral richt op de situatie bij een aantal grote ondernemingen. Meer dan bij incidentele maatregelen is ook het midden- en kleinbedrijf gebaat bij een structurele verbetering van de positie van het bedrijfsleven. Het permanent maken van de zelfstandigen-aftrek past hierbij beter dan een inkomensgarantie voor bepaalde groepen zelfstandigen. Bedacht dient te worden dat het midden- en kleinbedrijf over het geheel genomen al arbeidsintensief is en dat bovendien de stijging van de personeelskosten in de afgelopen jaren in deze sector verhoudingsgewijs belangrijk is uitgegaan boven de toename van de omzet.

Er dient op te worden toegezien, dat het grootbedrijf niet door stuntacties met een beperkt aantal artikelen de reeds zwakke positie van veel kleine bedrijven, die van de verkoop van deze artikelen afhankelijk zijn, ondermijnt. Gerichte overheidsmaatregelen om deze positie te versterken in overeenstemming met de functie van het midden- en kleinbedrijf zijn noodzakelijk. In het bijzonder verdient de scholing van voldoende personeel voor ambachtelijk werk de aandacht.

Aan beginnende ondernemers dient door middel van fiscale faciliteiten de mogelijkheid te worden geboden via nieuwe ideeën nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen.

Algemene regels voor het bedrijfsleven (bijv. in planologische voorschriften) mogen het midden- en kleinbedrijf niet onnodig belemmeren in zijn mogelijkheden voor de aanpassing aan nieuwe ontwikkelingen.

Landbouw

74. De Nederlandse land- en tuinbouw is zowel nationaal als internationaal van grote betekenis. Het signaleren van overschotten bij bepaalde producten mag de aandacht hiervan niet afleiden. In veel goed geleide bedrijven zet het hele gezin zich in voor een goede bedrijfsuitoefening.

Als dan niettemin de inkomens tot beneden een sociaal minimum dreigen te dalen, wordt het steeds moeilijker in de bedrijfsuitoefening normatief te handelen en komt de nadruk gemakkelijk eenzijdig op productieverbod te liggen. Een geleidelijke aanpassing van de landbouwprizen aan de kostenontwikkeling is dan ook niet alleen een zaak van rechtvaardigheid ten opzichte van de landbouwers, maar ook in het belang van een verantwoorde bedrijfsuitoefening.

Het verstrekken van specifieke inkomensvoelers voor bedrijven met een inkomen beneden het bestaansminimum, bevordert een gezond ondernemerschap niet en verdoezelt de werkelijke problemen van de landbouw.

Europees Landbouwbeleid

75. Aangezien het Nederlandse landbouwbeleid in belangrijke mate afhankelijk is van het Europese beleid, dient Nederland mee te werken aan een verantwoord volume- en prijsbeleid in Europa. In Europees verband moet ook aandacht worden geschonken aan het gebruik van energie en van kunstmest bij de productie. Besparing van schaarse energie kan in Europees verband beter bereikt worden dan met uitsluitend nationale maatregelen, aangezien deze laatste veelal direct de concurrentiepositie raken. Bij de toelating van Spanje en Portugal tot de Europese Gemeenschappen, moet er rekening mee gehouden worden, dat dit met name voor de land- en tuinbouw ingrijpende gevolgen kan hebben vanwege de veel lagere productiekosten in die landen. Ruime overgangsregelingen zijn daarom noodzakelijk.

Voedselvoorziening

76. Samenwerking in Europees verband mag er niet toe leiden dat Nederland voor zijn voedselvoorziening afhankelijk wordt van andere landen. Een kwalitatief goede en in assortiment gevarieerde land- en tuinbouw blijft in Nederland nodig. Een goed en rechtvaardig ontwikkelingsbeleid voor de landbouw kan niet zonder een vrijwillige saneringsregeling. De mogelijkheden voor omscholing dienen daarbij te worden betrokken.

Overheidssteun aan voorlichting, research en onderwijs ten behoeve van de landbouw kan niet worden gemist.

In de landbouw komen nog steeds praktijken en verordeningen voor, die bedrijfsgenoten achterstellen op grond van het feit dat zij niet aangesloten zijn bij een bepaalde organisatie. Aan deze praktijk, die tekort doet aan de geestelijke vrijheid, dient ten spoedigste een einde te worden gemaakt.

Bedrijfsuitoefening

77. Voor een goede bedrijfsuitoefening in de landbouw is duidelijkheid over de toekomstige positie noodzakelijk. Deze ontbreekt nu nog te vaak.

Er wordt reeds lang gesproken over de aanwijzing van nationale landschaps-parken. Daaruit vloeien voor de landbouw nu reeds beperkingen voort, dikwijls zonder dat er sprake is van een tegemoetkoming in de kosten.

Van de overheid wordt gevraagd spoedig duidelijkheid te verschaffen over de positie van de landbouw in relatie tot andere functies, zoals de verstedelijking, de recreatie en de bescherming van natuur en landschap.

Als uit beschermende maatregelen van de overheid terwille van deze andere functies beperkingen voortvloeien voor een normale bedrijfsuitoefening, moet de landbouwer een vergoeding worden toegekend, die overeenkomt met de kostenverhogende werking van deze beperkingen. Van de agrariërs die grootschalige landbouw of veeteelt toepassen, wordt gevraagd mee te werken aan het wegnemen van bezwaren die tegen deze wijze van bedrijfsuitoefening kunnen bestaan. Ook bij de bedrijfsuitoefening is de mens beheerder van gaven, die God heeft toevertrouwd.

Ruilverkaveling

78. Ten behoeve van een moderne bedrijfsvoering zullen ruilverkavelingen en boerderijverplaatsingen op ruimere schaal moeten worden toegepast. Ruilverkavelingsplannen moeten een goed doordacht programma van landschapsbouw omvatten om zo de bestaande kwaliteit van het landschap te behouden of te verbeteren.

De huidige praktijk, waardoor een ruilverkavelingsplan soms 20 jaar op volledige realisering moet wachten, vormt een belemmering voor de goede bedrijfsvoering. Beperking van de realiseringduur tot maximaal 10 jaar moet mogelijk zijn. Onderlinge kavelruil dient in versterkte mate gestimuleerd te worden.

Tuinbouw

79. De tuinbouw wordt extra getroffen door de stijgende energieprijzen. Waar doorberekening van deze prijzen aan de tuinbouw onvermijdelijk is, dient deze geleidelijk plaats te vinden om gelegenheid te geven productiesystemen aan de hogere kosten aan te passen.

Energiebesparingsonderzoek en investeringen dienen te worden gestimuleerd. Premiëring van de afbraak van glasopstanden in het kader van algehele bedrijfsbeëindiging kan ertoe bijdragen, dat de inkomenspositie van gezonde bedrijven wordt verbeterd.

Voor een oplossing van de personeelsproblemen in de tuinbouw moet gedacht worden aan de tewerkstelling van in Nederland gevestigde personen. Maatregelen ter bijscholing van werklozen kunnen hieraan bijdragen. Gebieden in Nederland waar de tuinbouw geconcentreerd is, dienen - zo dit enigszins mogelijk is - niet te worden aangetast door andere functies in verband met de hoge kosten van verplaatsing en de geringe mogelijkheden daartoe.

Overheidsuitgaven

80. De omvang van de overheidsuitgaven is de laatste 20 jaar in versneld tempo gestegen. Dat dit nog niet direct tot grote problemen leidde, hing met name samen met de voortgaande economische groei en de belangrijke aardgasbaten, die aan de overheid ten goede kwamen. Nu een economische groei van betekenis voorlopig niet meer te verwachten is en de opbrengsten van het aardgas gaan dalen, is een ombuiging van de overheidsuitgaven noodzakelijk. Dit geldt te meer, omdat ook het financieringstekort van de overheid veel hoger is dan verantwoord is.

Bij de beperking van de overheidsuitgaven dient onderscheidend te werk te worden gegaan. Uitgaven die niet direct voortvloeien uit de eerste taak van de overheid, zullen beperkt of zelfs geheel beëindigd moeten worden. Als eerste overheidstaken gelden in dit verband de zorg voor de binnen- en buitenlandse veiligheid, de handhaving van de rechtsorde en de realisering van het nationaal herstel- en ontwikkelingsplan.

Sociale zekerheid

81. De uitgaven wegens sociale zekerheid in Nederland zijn de hoogste van de tot de Europese Gemeenschappen behorende landen en stijgen nog steeds. Nu het onvermijdelijk is dat de overheidsuitgaven worden beperkt, moet ook aan de groei van deze uitgaven een einde komen.

Gezien de relatief gunstige situatie op dit gebied in Nederland moet dit mogelijk zijn. Bij de noodzakelijke herstructurering van het stelsel van sociale zekerheid dient rekening gehouden te worden met gezinsverantwoordelijkheden. Het streven naar individualisering staat hier haaks op en dient daarom te worden afgewezen. Wel kan meer inhoud gegeven worden aan de eigen verantwoordelijkheid van de mens in de zorg voor de gezondheid en het levensonderhoud van zichzelf en de leden van zijn gezin. Behalve aan het invoeren van een beperkt eigen risico in geval van ziekte moet hierbij vooral worden gedacht aan het beperken van de verplichte sociale verzekeringen tot onevenredige risico's en tot de minimaal noodzakelijke bedragen. Daarnaast kan dan vrijwillige verzekering plaatsvinden tegen min of meer normale risico's en tot bedragen, die boven de minima uitgaan. De resterende sociale verzekeringen zullen geleidelijk hun verzekeringskarakter moeten terugkrijgen door de bijdragen uit de algemene middelen te laten vervallen.

Uit het ziekenfondspakket dienen in ieder geval alle verstrekkingen te worden verwijderd, die niet behoren tot de directe ziektekosten. De netto-minimum-uitkeringen wegens loonderving dienen in een vaste verhouding te blijven tot het netto-minimumloon. Omdat in het loon niet alleen rekening is gehouden met een bepaalde behoefte, maar ook met een geleverde prestatie, is het gerechtvaardigd dat tussen beide minima een gering verschil bestaat. Verlaging van het niveau van uitkeringen om middelen vrij te krijgen voor het realiseren van een stelsel van sociale voorzieningen gebaseerd op emancipatie-overwegingen, wordt echter afgewezen.

Belastingen

82. Belasting moet worden geheven naar draagkracht. Bij de loon- en inkomstenbelasting dient een stelsel van kinderaftrek te gelden, waarin in het bijzonder rekening wordt gehouden met de kinderrijke gezinnen. Een verdere verhoging van de belastingdruk in Nederland is niet verantwoord. Tegenover incidentele verhogingen voor wat betreft luxe goederen, goederen en diensten waarvan nadelige gevolgen voor de ontwikkeling van mens en samenleving kunnen worden verwacht en energieverpillende apparatuur, dient een verlaging te staan van de belasting op de bouw van woningen. De aftrekbaarheid van betaalde rente en de belastbaarheid van ontvangen rente dienen op evenwichtige wijze te worden verminderd. Door de geldontwaarding wordt de bedoeling van de belastingwetgever doorkruist. Indexering van vrijstellingsbedragen is daarom noodzakelijk. Om belastingfraude tegen te gaan kan worden gedacht aan een verlaging van de tarieven onder gelijktijdige afschaffing van een aantal aftrekposten.

Inkomens

83. In het kader van een op herstel van onze economie gericht beleid, is een aanmerkelijke matiging van alle inkomens onontkoombaar. De inkomensontwikkeling is al jaren de ruimte, die geschapen is door de groei van het nationale inkomen, te boven gegaan. Als nu geen inkomensmatiging gerealiseerd wordt, zal de situatie in Nederland steeds uitzichtlozer worden met bedrijfs-sluitingen, werkloosheid, kostenstijgingen en inflatie. In een dergelijke situatie zullen de economisch zwaksten het meest worden getroffen. De uitvoering van Gods opdracht om tot Zijn eer werkzaam te zijn, zal steeds meer in het gedrang komen.

De regering zal ons volk dan ook met klem moeten wijzen op de noodzaak, dat iedere Nederlander bijdraagt aan de realisering van het herstel- en ontwikkelingsplan. Zij behoort er daarbij aan te herinneren dat God Zijn zegen geeft aan allen die de eer van Zijn Naam zoeken.

Loonvorming

84. De loonvorming behoort in de eerste plaats tot de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers. Gelet op de verstrekkende gevolgen van het niet bereiken van overeenstemming of van het bereiken van overeenstemming met voorbijgaan aan de noodzakelijke inkomensmatiging, kan de overheid in deze gevallen niet afzijdig blijven. Zij zou een college van arbiters kunnen benoemen, dat op basis van de nationale productiestijging aangeeft hoeveel de loonkosten kunnen stijgen of moeten dalen.

De lonen en salarissen van het overheidspersoneel oefenen een grote invloed uit op het totaal van de overheidsuitgaven. Het is onder de huidige economische omstandigheden niet verantwoord de ontwikkeling hiervan geheel te laten afhangen van de loonontwikkeling bij het bedrijfsleven.

Anderzijds is het ook onjuist de ambtenarensalarissen geheel los te koppelen van deze ontwikkeling. Daarom verdient het aanbeveling dat de overheid - op basis van een rapport van het college van arbiters of van andere onafhankelijke deskundigen - een eigen loonbeleid voor haar personeel voert. Dit beleid zal dan moeten dienen als voorbeeld en toetsingskader voor de grote lijnen van de loonontwikkeling bij het bedrijfsleven. Zonodig kan de overheid gebruik maken van de bepalingen van de Loonwet om de noodzakelijke loonmatiging te realiseren.

Als van de werknemers een reële inkomensmatiging wordt gevergd, dient een vergelijkbare matiging van de inkomens van hen, die een vrij beroep uitoefenen, niet achterwege te blijven. Als goed overleg met hun organisaties hiertoe niet mocht leiden, zijn wettelijke maatregelen verantwoord.

Matiging

85. Bij de noodzakelijke inkomensmatiging dient ervan te worden uitgegaan, dat matiging naar draagkracht geschiedt, waarbij de laagste gezinsinkomens zoveel mogelijk worden ontzien. De meest voor de hand liggende vormen van inkomensmatiging zijn het afzien van een volledige compensatie van gestegen prijzen en het beperken van de vakantie-uitkering.

Daarnaast is het noodzakelijk dat prijsstijgingen die veroorzaakt zijn door schaarstemaatregelen (bijv. van energie) en die dan ook tot besparing behoren te leiden, niet in de prijscompensatie worden opgenomen.

Een stringent inkomensbeleid moet ruimte laten voor stimulansen tot positieve verbetering als gevolg van vakstudie of bekwaamheid. Dergelijke stimulansen zullen de bereidheid om zich in te zetten voor de ontwikkeling van de samenleving ten goede komen.

Inflatie

86. Het is van grote nationale betekenis dat de regering - uitgaande van het gebod van God: "Gij zult niet stelen" - de geldontwaarding tegengaat. De terugdringing van het financieringstekort van de overheid en het afzien van monetaire financiering leveren hiertoe belangrijke bijdragen. Ook overigens zal uitvoering van het herstel- en ontwikkelingsplan uiteindelijk leiden tot een beperking van de inflatie.

Ontduiking

87. Allerlei vormen van ontduiking van wettelijke regels moeten als in strijd met het uitdrukkelijke gebod van God worden afgewezen en bestreden.

In dit verband kan gedacht worden aan belastingontduiking, misbruik van sociale voorzieningen, uitbetalen en ontvangen van zwart geld en in het algemeen aan malafide praktijken van koppelbazen.

Opsporing en bestraffing ervan zijn ook noodzakelijk ten opzichte van de landgenoten, die normaal hun burgerplicht vervullen. Het is een taak van de overheid er steeds op uit te zijn te voorkomen dat door haar uitgevaardigde regels ontduiking vergemakkelijken.

Ondernemingen

88. Binnen de ondernemingen dragen de directie, de aandeelhouders, de commissarissen en de ondernemingsraad elk eigen verantwoordelijkheid. De overheid behoort in het particuliere bedrijfsleven geen bevoegdheden van de leiding tegen haar wil over te dragen aan de ondernemingsraad. Zij moet bevorderen dat de ondernemingsraad een werkelijke vertegenwoordiging van alle medewerkers van de onderneming is.

De wetgever dient waarborgen te scheppen, dat aan de verschillende organisaties van werkgevers of werknemers recht wordt gedaan. Het is onaanvaardbaar als criterium voor representativiteit van een organisatie uitsluitend de landelijke organisatiegraad te hanteren. Per niveau (regio, bedrijf, branche e.d.) moet de situatie afzonderlijk worden beoordeeld. De overheid moet als werkgeefster hierin een voorbeeld geven. Zij moet ook door goede voorlichting aan het personeel in haar eigen diensten en bedrijven laten zien, dat de persoonlijke arbeidsbijdrage van ieder zo goed mogelijk wordt gericht op de ontwikkeling en beveiliging van het land. Het sociale beleid in de onderneming dient erop gericht te zijn dat ook gehandicapte werknemers naar vermogen kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de samenleving. Bij het vaststellen van een percentage gehandicapte werknemers dient rekening gehouden te worden met de per bedrijfstak uiteenlopende mogelijkheden.

Stakingen

89. Werkstaking is in een rechtsstaat zoals Nederland alleen geoorloofd als doorwerken in strijd zou zijn met Gods gebod. Dit houdt in dat goede regels tot stand moeten komen voor de oplossing van arbeidsconflicten door middel van arbitrage of rechterlijke uitspraken.

Politieke stakingen moeten als onwettige acties tegen de wettige overheid scherp worden veroordeeld en tegengegaan.

Wie van het wapen van de staking gebruik maakt, behoort hiervoor persoonlijk verantwoordelijk te zijn, ongeacht of hij het doet op advies of met instemming van een organisatie.

Het stakingsrecht van ambtenaren behoort niet te worden toegekend. Het is een taak van de overheid erop toe te zien, dat bij stakingsacties werkwilligen in staat gesteld worden om te werken. Zij dienen van de acties geen financieel nadeel te ondervinden.

B. IN HET ONDERWIJS

Vrijheid van onderwijs

90. Op de ouders rust de volle verantwoordelijkheid voor de opvoeding en het onderwijs van hun kinderen. Onderwijs gegeven aan van de ouders uitgaande scholen is dan ook normaal; openbaar onderwijs zou uitzondering moeten zijn.

De vrijheid van onderwijs, sinds 1917 niet alleen formeel maar ook materieel verzekerd, dient zo ruim mogelijk gehandhaafd te worden. Deze vrijheid komt tot uitdrukking zowel in de stichting en instandhouding van scholen als in de inrichting van het onderwijs.

De overheid zou een ontoelaatbare invloed uitoefenen op de inhoud van het onderwijs als zij het bevoegd gezag zou verbieden bij het personeels- en toelatingsbeleid rekening te houden met opvattingen en praktijken, die niet in overeenstemming zijn met het eigen karakter van de school.

Het is in overeenstemming met de vrijheid van onderwijs het gereformeerd onderwijs aan te merken als een aparte richting van het onderwijs, die een eigen plaats op het terrein van het onderwijs inneemt. De daaraan verbonden organisaties dienen dan ook door de overheid in het centraal overleg betrokken te worden.

Schoolstichting

91. Schoolstichting dient niet afhankelijk te zijn van het oordeel van de gemeenteraad over de behoefte aan onderwijs in een bepaalde richting. Afwijking van de getalscriteria door de Minister zal niet op verzoek van het gemeentebestuur geschieden. Zo'n verzoek gaat uit van het bevoegd gezag van een op te richten bijzondere school. In geval van zo'n afwijking dient een zekere levensvatbaarheid aangetoond te worden via prognoses. Gewaakt dient te worden tegen het ontstaan van zo grote scholen, dat het persoonlijk contact tussen de schoolleiding en de leerlingen verloren gaat. Voor kleine door de ouders gedragen scholen met een eigen signatuur behoort in ons onderwijsbestel een plaats verzekerd te blijven. De verantwoordelijkheid van de overheid voor het particulier onderwijs verschilt principieel van die voor het openbaar onderwijs. Eisen van deugdelijkheid, aan het bijzonder onderwijs te stellen, dienen dan ook geen afspiegeling te zijn van de eisen die aan het openbaar onderwijs worden gesteld. Deze eisen hebben de vorm van voorwaarden, waaraan de door het bestuur bepaalde inrichting van de school, met het oog op de kwaliteit van het onderwijs, wordt getoetst. Voorschriften omtrent de samenstelling van de schoolbesturen en de bestuursvorm komen in strijd met de grondwettelijke vrijheid van inrichting van het onderwijs. De leden van de schoolvereniging behoren in eigen verantwoordelijkheid te bepalen hoe de bestuursvorm en de samenstelling van het bestuur zullen zijn.

Schoolbegeleiding

92. Schoolbegeleiding is geen neutrale aangelegenheid, maar heeft alles te maken met de levensbeschouwelijke grondslag van de school. Daarom behoort er tussen de school en de schoolbegeleidingsdienst een gemeenschappelijke basis te bestaan wat betreft de doelstelling die wordt nagestreefd. De bestuursvorm dient te worden overgelaten aan de (organisaties van) scholen die dit bestuur zullen vormen. Er moet van worden uitgegaan, dat een school vrij kan beslissen van welke schoolbegeleidingsdienst gebruik zal worden gemaakt. Daarbij dient subsidiëring te geschieden op basis van het aantal leerlingen dat de deelnemende scholen bezoekt alsmede van het aantal scholen dat wordt begeleid. De totstandkoming van een wet op de verzorgingsstructuur is noodzakelijk.

Vernieuwing

93. Uitgangspunt bij vernieuwingen moet zijn dat het onderwijs op school aansluit bij de opvoeding thuis. Persoonlijke ontplooiing, maatschappelijke voorbereiding en opleiding voor een beroep behoren in het verlenge te liggen van de opvoeding tot mensen die - gehoorzaam aan God - hun maatschappelijke verantwoordelijkheden zullen vervullen. Actief en democratisch staatsburgerschap, maatschappelijke en economische weerbaarheid kunnen en mogen door de overheid dan ook niet als doelstellingen op zichzelf aan het onderwijs worden voorgeschreven en als normen voor kwaliteit en deugdelijkheid van het onderwijs gehanteerd. Levensbeschouwelijke uitgangspunten kunnen en mogen ook niet verplicht gesteld worden bij deelname aan experimenten, innovatieprojecten e.d. en evenmin als verplichtingen voorkomen in nota's en beleidsnotities. Het onderwijs moet degelijke kennis van onze moedertaal bijbrengen. Het historisch besef dient op een veel hoger niveau te worden gebracht door adequaat onderwijs van de (Nederlandse) geschiedenis.

Inrichting

94. Bij het onderwijs zal meer aandacht moeten worden besteed aan de individuele leerling. Het onderwijs dient zodanig te worden ingericht dat afstemming mogelijk is op zijn ontwikkeling, die ononderbroken moet kunnen voortgaan.

Plannen die ontwikkeld worden om hieraan tegemoet te komen, dienen uit te gaan van de bestaande onderwijsstructuur en daarop voort te bouwen. Begaafdheden en vaardigheden van de leerlingen zijn evenzeer verscheiden als hun toekomstige taken. Deze laatste dienen te bepalen hoe het onderwijs en de keuze van de leermiddelen moeten zijn en niet zaken als bijv. de doorbreking van de zgn. rolverdeling man en vrouw.

Voor verbetering van het onderwijs moet algemene regel zijn, dat het peil van inzicht en vaardigheden bij onderwijs-vragende groepen met een achterstand wordt omhoog gebracht, zonder dat als gevolg van een proces van nivellering dit peil bij andere groepen wordt gedrukt. Het onderwijs ten behoeve van culturele minderheden dient ruime aandacht te krijgen, opdat integratie zo goed mogelijk plaatsvindt.

Regionalisatie

95. Mede met het oog op de kostenbeheersing dienen noodzakelijke vernieuwingen in het onderwijs geleidelijk te worden doorgevoerd. Prioriteit moet worden verleend aan verbeteringen binnen de scholen - zoals verlaging van de leerlingenschaal, taakverlichting van de schoolhoofden en nascholing - boven een verdere uitbouw van de verzorgingsstructuur ten behoeve van het onderwijs in het algemeen.

In het algemeen dient de wet ruimere mogelijkheden te bieden als school bepaalde projecten uit te voeren, die afwijken van de gangbare mogelijkheden. Daarmee kan de onderwijsvernieuwing vanuit de basis bevorderd worden.

Regionalisatie van het onderwijsbeleid moet worden afgewezen, omdat die ertoe zal leiden dat provinciale en vooral gemeentelijke overheden willen gaan optreden als hoedster van het algemeen belang, terwijl de overheid - gezien de verantwoordelijkheid van de ouders voor het onderwijs - alleen voorwaardenscheppend en aanvullend mag optreden. De samenwerkingsschool wordt als een miskenning van de verworven vrijheid van onderwijs gezien. Op geen enkele wijze mag de overheid bij schoolstichting deze vorm verplichtend voorschrijven.

Basisschool

96. Integratie van de kleuter- en lagere school is in beginsel een goede zaak. Op de basisschool zal voldoende aandacht besteed moeten worden aan de eigen identiteit van de kleuter en het schoolkind.

In voorkomende gevallen zal externe hulp (ondermeer van een schoolbegeleidingsdienst) verkregen moeten kunnen worden om onderzoek en hulp bij leer- en/of ontwikkelingsstagnaties te verschaffen. Uitbreiding van de leerplicht tot kleuterleeftijd wordt als onnodig en in strijd met de verantwoordelijkheid van de ouders voor hun jonge kind afgewezen.

Het einde van de basisschoolleeftijd zal zo bepaald moeten worden, dat er voldoende ruimte is voor experimenten met o.a. elementair onderwijs. Er dienen geen verdergaande eisen gesteld te worden aan de behandeling van de leerstof per jaarklas.

Het schoolwerkplan dient als instrument om de school zelf in de gelegenheid te stellen haar onderwijs volgens de eigen opvattingen en inzichten naar inhoud en vorm te organiseren. Het invullen van de verschillende schoolwerkplanonderdelen voor het bijzonder onderwijs komt uitdrukkelijk aan de bijzondere school zelf toe. Er mag geen druk van de overheid zijn om een bepaalde visie op het onderwijs via het schoolwerkplan gestalte te geven. Het blijft onjuist dat openbare scholen nog steeds zoveel gemakkelijker dan bijzondere scholen op kosten van de overheid gesticht en in stand gehouden kunnen worden.

Het uitdrukkelijk in de wet opnemen, dat de minister in bijzondere gevallen het benodigde aantal leerlingen voor schoolstichting lager kan stellen, betekent een belangrijke verbetering in de bestaande plannen.

Voortgezet onderwijs

97. Het integreren - ook bij het voortgezet onderwijs - van onderwijsvoorzieningen kan voor sommige onderdelen positief worden beoordeeld. Voortgebouwd dient daarbij te worden op de bestaande onderwijsstructuur. Zo kan het onderscheiden van twee fasen in het voortgezet onderwijs methodisch en organisatorisch verduidelijkend werken.

De twee fasen moeten daarbij wel op elkaar aansluiten. Wil men in de eerste fase (de tweejarige brugperiode) bepaalde vormen van differentiatie binnen klasseverband invoeren ter individualisering van de leerweg, dan zal eerst door experimenten moeten blijken wat het in de praktijk betekent. Voorkomen moet worden, dat zij die wel reeds op jonge leeftijd goed weten te kiezen, de dupe worden van het algemeen en breed houden van de brugperiode. Het samenvoegen in de tweede fase van de mbo-soorten tot één geïntegreerde opleiding, zal leiden tot zeer brede scholengemeenschappen, die grote organisatorische ingrepen vereisen.

Voordat tot een dergelijke reorganisatie wordt besloten, zal moeten worden aangetoond dat binnen de bestaande onderwijsstructuur de nodige verbeteringen niet kunnen worden aangebracht. De invoering van een kort-mbo lijkt zinnig en kan binnen die structuur worden gerealiseerd.

Integratie van de havo/vwo-opleidingen wordt niet gewenst geacht, gezien de onderscheiden leerlingen-bevolking die beide schooltypen trekken. Er wordt de voorkeur aan gegeven dat havo en vwo met onderling verschillende eindniveaus in de eerste plaats opleidingscholen zijn voor het hoger onderwijs: hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs.

De eventuele invoering van een nieuw onderwijsbestel voor het voortgezet onderwijs zal zowel onderwijskundig als financieel een drastische ingreep betekenen.

De belangen van de scholen en de toekomst van de leerlingen kunnen gedurende een reeks van jaren op het spel staan.

Bovendien wordt de onrust in de onderwijswereld, die daar al jaren heerst, door wéér nieuwe plannen bestendigd.

De behandeling van de nota "Verder na de Basisschool" dient dan ook te worden voorafgegaan door een grondige evaluatie van de lopende projecten in het voortgezet onderwijs. Bij de ontwikkeling van nieuwe onderwijsvormen voor het voortgezet onderwijs dient de onderwijskundige kritiek op oorspronkelijke middenschool-uitgangspunten, zoals bewustwording en zelfontplooiing, alle aandacht te krijgen. De ontwikkeling om de provincies een belangrijke rol toe te kennen bij de planning van onderwijsvoorzieningen dient te worden tegengegaan.

Hoger onderwijs

98. Het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs vertonen in toenemende mate tekenen van verwantschap. Een meer op elkaar afgestemde wettelijke regeling van beide ligt dan ook voor de hand. Anderzijds moet in aanmerking genomen worden, dat er geen sprake is van gelijkheid. Daarnaast moet ook niet gestreefd worden. Duidelijke verschillen in traditie tussen beide komen ook nu nog tot uitdrukking in een verschil in functie.

Dit functieverhaal, waarbij het hoger beroepsonderwijs meer beroepsgericht is dan het wetenschappelijk onderwijs, is ook nu gerechtvaardigd. God heeft de mensen onderscheiden taken gegeven in de ontplooiing van Zijn schepping. Hierbij is geen sprake van meerder- of minderwaardige taken. Een gedifferentieerd stelsel van hoger onderwijs kan rekening houden met verschillen in talenten aan de mens verleend.

Met kracht moet worden gestreefd naar verruiming van de mogelijkheid tot wederzijdse doorstroming tussen wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs. Per onderwijssoort moet worden nagegaan in hoeverre - na invoering van de tweefasenstructuur in het wetenschappelijk onderwijs - doorstroming vanuit het hoger beroepsonderwijs naar de tweede fase van de universitaire opleiding overwogen kan worden.

Hoger beroepsonderwijs

99. De vrijheid van de instelling voor hoger beroepsonderwijs om gestalte te geven aan het te voeren ontwikkelingsbeleid, dient volledig te worden gerespecteerd. Ter bewaking van de kwaliteit van dit onderwijs kan een hbo-statuut worden opgesteld, waaraan de instellingen zich hebben te houden. Het aantal vakken dat in een dergelijk statuut wordt voorgeschreven, dient tot een minimum beperkt te blijven. Zodoende is er voldoende ruimte gestalte te geven aan de eigen identiteit, niet alleen door een eigen invulling van de leerstof, maar ook door het programmeren van identiteitsbepalende vakken.

Structuur universitair onderwijs

100. Aan de reeds te lang durende onzekerheid over de structuur van het universitair onderwijs moet zo spoedig mogelijk een einde komen. Dit kan worden bereikt door een snelle en zorgvuldige invoering van de tweefasen-structuur. Hierdoor kan enerzijds worden tegemoet gekomen aan de behoefte aan hoger onderwijs van velen, anderzijds de klassieke functie van de universiteit als centrum van wetenschappelijk onderzoek worden veilig gesteld. Een gescheiden budgettering van beide fasen en een zodanige besluitvormings-procedure dat de tweede fase niet onevenredig in het gedrang komt, verdienen aanbeveling. Terwille van een efficiënte aanwending van middelen, dient bij de toewijzing van tweedefase-opleidingen een zwaartepuntbeleid te worden gevoerd. De eigen aard van de bijzondere universiteiten moet daarbij mede in beschouwing worden genomen. De Academische Raad kan bij dit alles een belangrijke rol spelen.

Bestuur

101. Bij de bestuurlijke organisatie van de universiteit dienen (herstel van) doelmatigheid en handhaving van het wetenschappelijk niveau centraal te staan. Het eigen karakter van de universitaire gemeenschap, waarin veel voor het bestuur relevante kennis slechts in het uitvoerende vlak aanwezig is, vraagt erom dat structuren aanwezig zijn, waarin de inbreng van alle participanten tot zijn recht kan komen. De aanpassing van de Wet Universitaire Bestuurshervorming, zoals voorgesteld in het ontwerp Wet Wetenschappelijk Onderwijs 1981, komt tegemoet aan gerechtvaardigde gevoelens, dat de universiteiten de laatste tien jaar tezeer aan bestuurskracht hebben ingeboet. Versterking van de positie van het college van bestuur en het faculteitsbestuur dient een aantal centrale bevoegdheden van de universiteits- en faculteitsraad onverlet te laten. De vrijheid van bestuursstructuur van de bijzondere universiteiten dient beter gegarandeerd te worden dan in de WUB het geval is. Het bedenkelijke feit dat deze universiteiten de bestuurs-hervorming kregen opgedrongen, mag nimmer als precedent gelden ook in andere vormen van bijzonder onderwijs de bestuurlijke organisatie bij wet te regelen.

Planning

102. Het systeem van planning van het wetenschappelijk onderwijs (de meerjaren-afspraken en het algemeen financieel schema) verdient voortdurende evaluatie, met als belangrijkste oogmerk dat niet alleen de overheid, maar ook de universiteiten een beleid in meerjaren-perspectief kunnen voeren. In het licht van de explosieve groei van de uitgaven ten behoeve van het wetenschappelijk onderwijs gedurende de laatste decennia, moet het als redelijk worden beschouwd dat de universiteiten tot de allerwegen noodzakelijke bezuinigingen meer dan evenredig bijdragen. Mede terwille van de handhaving van het onderwijsniveau moet er echter wel voor gewacht worden, dat het onderzoek niet al te zeer in de knel komt.

Numerus fixus

103. Mocht het universitaire niveau door de grote toeloop van studenten zichtbaar bedreigd worden, dan moet niet geschroomd worden voor de desbetreffende studierichtingen een numerus fixus in te stellen. In overleg met de instellingen en met verenigingen van beroepsbeoefenaars moet vastgesteld worden welke studierichtingen in aanmerking komen voor een numerus fixus op grond van arbeidsmarkt overwegingen. Het recht op onderwijs hiertegen in stelling brengen is onjuist, aangezien er nog vele andere mogelijkheden zijn om de ontvangen talenten te ontwikkelen ten behoeve van het uitvoeren van de cultuuropdracht. Selectie voor numerus fixus richtingen moet zoveel mogelijk gebaseerd zijn op inhoudelijke criteria; het huidige systeem van gewogen loting voldoet hieraan onvoldoende.

Studiefinanciering

104. Er dient een deugdelijk en doorzichtig studiefinancieringsstelsel tot stand te komen, waarin de ongelijkheid tussen de verschillende categorieën studenten in het tertiair onderwijs is opgeheven. Een van het ouderlijk inkomen afhankelijke schuldlimiteringsbijdrage kan een belangrijk onderdeel van een nieuw studiefinancieringsstelsel zijn. De financiële positie mag niet bepalend zijn voor de keuze van de opleiding. Zonodig moet een afgestudeerden-bijdrage worden geïntroduceerd als dit uitgangspunt onder de huidige financieel-economische omstandigheden onvoldoende kan worden gehonoreerd.

Volwassenen-onderwijs

105. De stichting van een Open Universiteit moet worden nagestreefd, maar niet ten koste van het reguliere onderwijs. Stimulansen dienen te worden gegeven aan een verdere ontwikkeling en vernieuwing van de volwassenen-educatie. Daarbij dient primair aansluiting te worden gezocht bij de noodzaak tot her- of bijscholing in de arbeids-sfeer en minder het accent te worden gelegd op een ontwikkeling vanuit de sfeer van welzijn en emancipatie. Tevens dient de mogelijkheid van betaald educatief verlot te worden onderzocht.

Onderzoek

106. De wijze van financiering van het universitaire onderzoek, zoals uiteengezet in de beleidsnota universitair onderzoek, verdient de volle aandacht. Een nationaal onderzoekbeleid, nodig voor een verantwoorde besteding van de beschikbare middelen, dient zodanig te worden ingevoerd dat de universiteiten voldoende ruimte wordt gelaten voor een vrije ontplooiing van het wetenschappelijk denken. De voorwaardelijke financiering moet daarom een niet al te stringent gehanteerd instrument worden.

C. IN DE GEZONDHEIDSZORG EN HET WELZIJNSWERK

Gezondheidszorg

107. God heeft de mens naar Zijn beeld geschapen. Het is dan ook een eerste taak van de mens aan dit beeld te beantwoorden. Daarom is hij verantwoordelijk voor een leefwijze, die de gezondheid van hemzelf en zijn naaste ten goede komt. De overheid heeft hierbij een stimulerende en voorwaarden-scheppende taak. Ook bij regionalisatie in de gezondheidszorg dient er ruimte te blijven voor een vrije artskeuze en voor het functioneren van particuliere instellingen voor gezondheidszorg, eventueel met overschrijding van de regio's grenzen.

Wijkgezondheidscentra als vorm van vrijwillige samenwerking binnen de gezondheidszorg kunnen een nuttige functie vervullen, maar mogen geen monopoliepositie in de wijk bezitten. Een versterking van de eerstelijns gezondheidszorg is van belang.

Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding is een goede vorm van preventie. Deze taak dient echter te worden verricht door particuliere instellingen. Als de overheid in de kosten ervan bijdraagt, moeten garanties bestaan dat niet onder de naam van objectieve voorlichting particuliere meningen aan de burgers worden opgedrongen bijv. op sexueel gebied. Het is van belang dat alternatieve geneeswijzen, in zoverre zij door bevoegde artsen worden toegepast, officieel worden erkend.

De overheid behoort er zorg voor te dragen dat artsen en verplegend personeel, die het als hun roeping zien het leven te beschermen zodra en zolang God het geeft, hun functie onbelemmerd kunnen uitoefenen. Van hen mag op generlei wijze worden verlangd mee te werken aan de toepassing van abortus provocatus of euthanasie.

Voor een volksverzekering tegen ziektekosten is om praktische en principiële redenen geen plaats. Afgezien van de stijging van de kosten van sociale zekerheid betreft het hier min of meer normale risico's, die via particuliere verzekeringen kunnen worden opgevangen.

Wel is het goed een wettelijk recht te creëren om zich tegen deze kosten te verzekeren en een verplichting voor de ziektekostenverzekeraars een verzekeringsovereenkomst aan te gaan.

Alcohol

108. Het toenemende alcoholisme in ons land noopt tot gerichte voorlichting over de gevaren hiervan in het bijzonder ook aan de jeugd. Hier ligt een belangrijk project van gezondheidsvoorlichting. Beperking van het aantal gelegenheden waar alcoholhoudende dranken worden verstrekt, moet worden nastreefd.

Drugs

Steeds duidelijker blijkt dat het overheidsbeleid in Nederland met betrekking tot de verdovende middelen faalt. Vele duizenden vaak jonge mensen zijn verslaafd.

Aan de gevolgen daarvan sterven jaarlijks velen, terwijl op grote schaal criminaliteit en prostitutie voorkomen, teneinde aan geld te komen voor de aankoop van verdovende middelen.

De overheid mag niet langer toezien hoe jonge mensen ten onder gaan. Behalve een krachtdadige aanpak van de handel in verdovende middelen, moet ook hulp worden geboden aan de gebruikers. Waar dit niet gebeurt op basis van vrijwilligheid, zal zonodig - om hun levenswil - gedwongen behandeling moeten plaatsvinden. Instellingen die zich hiervoor inzetten, verdienen overheidssteun. Aan de huidige tolerantie ten aanzien van de verkoop van hennepproducten in jongerencentra dient een einde te komen. Een hoge prioriteit moet worden gegeven aan de strafvervolging van zgn. huisdealers.

Welzijn

109. Uit de Bijbel weten we dat het een mens zal wèl gaan, als hij handelt naar Gods Woord en de lof van Gods Naam als hoogste doelstelling van zijn leven ziet. Het wèl zijn is voor de mens dus geen doel in zichzelf, maar een gave van God voor hen, die naar Zijn Woord willen leven.

Hoewel in onze samenleving weinig blijkt van een dergelijke begeerte, wordt het welzijn van de mens toch veelal als uiteindelijk doel van het handelen van overheid en burgers beschouwd. Hieruit is te verklaren, dat velen in de samenleving teleurgesteld zijn en zich ondanks een goede materiële positie niet gelukkig voelen.

Het welzijnsbeleid van de overheid zal erop gericht moeten zijn te bevorderen dat iedere burger de voorzieningen kan treffen, die hij nodig heeft om zijn taak te vervullen.

De eerste verantwoordelijkheid voor het welzijn ligt niet bij de overheid, maar bij de burgers zelf. Deze verantwoordelijkheid kunnen zij niet afstaan of overdoen aan de overheid. De overheid kan wel voorwaarden scheppen, waardoor iedere burger deze verantwoordelijkheid beter inhoud kan geven.

Christelijke instellingen

110. Omdat welzijn geen neutraal begrip is, maar altijd verband houdt met het vervullen van de goddelijke opdracht, is het van belang dat instellingen die zich met een vorm van welzijnsbehartiging bezighouden eveneens dienstbaar willen zijn aan het vervullen van deze opdracht.

Vervanging van christelijke instellingen door zgn. algemene instellingen leidt daarom tot een vermindering van de kwaliteit van het welzijnswerk en behoort door de overheid niet te worden nagestreefd. Ook zgn. gevulde algemene instellingen kunnen de kwaliteitsvermindering niet ongedaan maken, omdat dergelijke instellingen uitgaan van de veronderstelling, dat alle levensovertuigingen het welzijn van de mens gelijkelijk kunnen dienen.

Subsidies

111. Vele vormen van welzijnswerk worden verricht dankzij subsidiëring op grote schaal door de overheid. Het voortbestaan en de inrichting van dit werk zijn daardoor in steeds sterkere mate afhankelijk geworden van de politiek die de overheid voorstaat.

Deze situatie kan een directe bedreiging voor het werk vormen. Het is daarom van groot belang, dat gesubsidieerde instellingen minder van overheidssubsidie afhankelijk worden. Particuliere instellingen dienen gedragen te worden door een ruime kring van belanghebbenden en sympathisanten, die bereid zijn zich in te zetten voor het werk van de instelling. Als dat gebeurt kan met recht bezwaar aangetekend worden tegen overheidsvoornemens om zich in te laten met het functioneren van gesubsidieerde instellingen.

Normen

112. Gesubsidieerde instellingen dienen hun middelen niet aan te wenden in strijd met de roeping van de samenleving. Intrekking of weigering van subsidie zal dan ook moeten plaatsvinden als een instelling activiteiten ontplooit, die niet in overeenstemming zijn met het Nederlandse recht of met de normen van Gods Woord voor het publieke leven. Dit is bijv. het geval bij het onttrekken van kinderen aan de ouderlijke macht, het kraken van panden, het tolereren van gebruik van verdovende middelen, enz.

Openbare betekenissen

113. De overheidssubsidiëring heeft zich in de loop der jaren steeds meer uitgebreid tot activiteiten, die niet of nauwelijks van openbare betekenis zijn, maar veeleer een particulier karakter dragen.

Ter versterking van de eigen verantwoordelijkheid van betrokkenen en met het oog op de noodzaak van vermindering van overheidsuitgaven dienen deze subsidies - waar nodig met inachtneming van een overgangsregeling - te worden beëindigd. In dit verband kan ondermeer gedacht worden aan subsidies voor emancipatiewerk, sport- en ontspanningsdagen, cursussen voor het op peil houden van kennis en kinderopvang, waaraan geen medische of sociale indicatie is verbonden.

Democratisering

114. Subsidiëring van de overheid houdt een zekere verantwoordelijkheid van de overheid in voor de aanwending van de subsidiegelden. Deze verantwoordelijkheid richt zich op de rechtmatigheid en de doelmatigheid van de besteding van het overheidsgeld.

De subsidiëring mag niet worden aangegrepen om eisen te stellen inzake het zgn. democratische functioneren van de instellingen. De roep om democratisering is veelal een rechtstreeks uitvloeisel van revolutionaire opvattingen, waarin geen plaats is voor een onderscheid in verantwoordelijkheid tussen bestuurders en bestuurden. Door democratiseringseisen aan subsidiëring te verbinden, maakt de overheid misbruik van haar bevoegdheid. Dit soort democratiseringseisen kan bovendien een bedreiging vormen voor het eigen karakter van levensbeschouwelijke organisaties.

Voorzover eisen moeten worden gesteld aan de bestuurssamenstelling en de wijze van besturen van particuliere instellingen, dient dit te gebeuren in het Burgerlijk Wetboek.

Opnemng van personeelsvertegenwoordigers in besturen leidt tot een vermenging van verantwoordelijkheden, die aanleiding kan geven tot conflictsituaties.

Decentralisatie

115. De in gang gezette decentralisatie van het welzijnsbeleid moet worden voortgezet. Daarbij dienen garanties te bestaan voor de positie van minderheden, wier organisaties een groter gebied moeten bestrijken dan de andere grotere organisaties.

Planning

Welzijnsplanning vormt een nuttig instrument om de belangen van welzijnsvoorzieningen tegen elkaar af te wegen. Bedacht dient te worden dat deze vorm van planning zich naar haar aard onderscheidt van planning in het kader van de ruimtelijke ordening. Zij regelt de wijze van bekostiging van een deel van de welzijnsvoorzieningen en niet de welzijnszorg zelf.

De uitvoering van welzijnsvoorzieningen dient daarom in beginsel plaats te vinden door particuliere instellingen.

Ook de planning is een verantwoordelijkheid van de instellingen, met dien verstande dat de overheid grenzen kan stellen, waarbinnen de planning moet plaatsvinden.

Kunst

116. De kunst kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de samenleving. De ontwikkeling van de kunst is in de eerste plaats een particuliere aangelegenheid. Het behoort tot de taak van de overheid de burgers te stimuleren tot het ontplooiën van artistieke capaciteiten in dienst van God. Daartoe kan zij zelf opdrachten geven voor het vervaardigen van kunstwerken en aandacht schenken aan de artistieke vormgeving van openbare gebouwen. Door subsidiëring kan zij bevorderen dat kunstuitingen bereikbaar worden voor een breder publiek. Er dient echter een behoorlijke relatie te bestaan tussen de door de overheid beschikbaar gestelde bijdragen en de behoefte aan bepaalde kunstuitingen bij de bevolking. Deelneming aan kunstvormen kan de overheid bevorderen door bij te dragen in de kosten van kunstzinnige vorming, muziekonderwijs enz. In het algemeen gesteld is het een goede zaak als de kunst meer in de maatschappij wordt geïntegreerd. Naarmate de overheid nauwer betrokken is bij het kunstbeleid, zal haar verantwoordelijkheid voor de door haar bevorderde kunstuitingen groter zijn. Voor kunstuitingen die duidelijk ingaan tegen de normen van Gods Woord, zal zij generlei verantwoordelijkheid mogen aanvaarden.

Sport

117. Sportbeoefening als middel om de mens beter in staat te stellen zijn taak te verrichten, komt in aanmerking voor financiële overheidssteun. Hierbij kan worden gedacht aan bijdragen in de kosten van de stichting van accommodaties en in de kosten van sportbeoefening door de jeugd. In de praktijk blijkt de sportbeoefening steeds meer een doel in zichzelf te zijn geworden, terwijl ook commerciële instellingen er voor hun eigen doelen gebruik van maken. In die gevallen ligt er voor de overheid geen taak in de kosten bij te dragen. Voor subsidiëring van beroepssport is daarom geen plaats. Als sportorganisaties menen vergaande eisen te moeten stellen aan accommodaties, teneinde de sportprestaties op te voeren, dienen de meerkosten door de organisaties zelf te worden opgebracht. De overheid dient alle middelen aan te wenden tot verplaatsing van de zondagsport naar andere dagen. Door een wijziging van de Zondagswet behoren de gemeentebesturen de bevoegdheid te krijgen hiertoe regelen te stellen.

Pers en omroep

118. De vrijheid van meningsuiting wordt in ons land terecht als een groot goed aangemerkt. Een vrije pers - werkzaam met inachtneming van haar verantwoordelijkheid volgens de wet - vormt daarbinnen een onmisbare factor. Het behoort niet tot de taak van de overheid persorganen met overheidssteun kunstmatig in stand te houden. De financiële middelen voor radio en televisie dienen in overwegende mate te worden verkregen uit de omroepbijdragen. Met het oog op een verantwoorde besteding van middelen heeft uitbreiding van zendtijd een lage prioriteit. Naarmate echter meer gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden, die door kabeltelevisie en door omroepsatellieten worden geboden, zal er steeds minder aanleiding bestaan het aantal zendmachtigingen beperkt te houden. Daarbij moet er voor worden zorg gedragen, dat ook minderheidsgroeperingen gebruik kunnen maken van de massa-media. Het specifieke karakter van radio en televisie kan gemakkelijk leiden tot misbruik van deze media. Zo zijn de huidige strafbepalingen ter handhaving van de openbare orde niet toegesneden op de specifieke mogelijkheden van de massa-media om de rechtsorde te verstoren. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de overheid door wetswijziging in dit manco te voorzien.

V. Door de zorg voor uw naaste

Jezus Christus heeft Gods geboden eens samengevat in het dubbelgebod van de liefde: God liefhebben boven alles en de naaste als uzelf. Deze geboden gelden voor alle mensen (Prediker 12:13). Ze zijn ook onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Naastenliefde als een soort medemenselijkheid, los van de liefde tot God, helpt de naaste niet werkelijk. In de Nederlandse politiek zien we daarvan vele voorbeelden. Ieder wil dat de zwaksten in de samenleving worden geholpen, maar men verwacht de hulp in de eerste plaats van de overheid. Toch leert de Bijbel dat liefde tot de naaste een plicht is van de mens.

Velen willen dat er een einde komt aan de ongelijke behandeling van de verschillende rassen in zuidelijk Afrika. Maar onze overheid meent dit te moeten nastreven door het verlenen van steun aan opstandelingen, die zich met geweld verzetten tegen hun wettige overheid. De Bijbel leert echter het gezag van de overheid te erkennen, ook al zou zij een verkeerde politiek voeren (1 Petrus 2:13 e.v.). Wil het ons volk wél gaan, ook in de zorg voor de naaste, dan is het noodzakelijk dat de overheid uitgaat van het dubbelgebod van de liefde. Dan dient ook haar zorg uit te gaan naar hen die in moeilijke omstandigheden verkeren. Dit geldt in het bijzonder ten opzichte van hen, die wegens hun liefde tot God in moeilijkheden zijn gekomen. Een speciale verantwoordelijkheid bestaat tegenover mensen, die in de loop der historie op de weg van het Nederlandse volk zijn geplaatst. De overheid dient de zorg voor de naaste te bevorderen en te ondersteunen, maar kan de taak van de burgers hierin niet overnemen. Het GPV staat daarom het volgende voor:

Bijstand

119. Door de werking van de Algemene Bijstandswet is de indruk gevestigd, dat de overheid de eerst aangewezen instantie zou zijn om te voorzien in financiële hulpverlening. Het besef dat ieder mens verantwoordelijkheid draagt om te voorzien in de middelen van het bestaan voor zichzelf en de leden van zijn gezin of familieleden, wordt hierdoor steeds verder teruggedrongen. Bovendien hebben steeds meer mensen een beroep op deze wet moeten doen, omdat zij de bijzonder hoge kosten van speciale voorzieningen, zoals die van opnemings in een verzorgingstehuis voor bejaarden, niet konden betalen. De overheid dient na te gaan welke kosten beter door middel van een verzekering dan via de bijstand kunnen worden opgevangen. Voorts dient de wet zo te worden gewijzigd, dat er meer ruimte komt voor bijdragen van particulieren in de kosten van financiële hulpverlening.

Dienstverlening

120. De maatschappelijke dienstverlening en de gezinsverzorging vervullen een onmisbare functie in de samenleving. De verantwoordelijkheid voor deze werkvormen dient te berusten bij particuliere instellingen. Daarbij is het van groot belang dat de identiteit van deze instellingen aansluit bij de levensbeschouwing van de persoon of het gezin waaraan hulp wordt verleend. De overheid dient dan ook alles na te laten, wat zou neerkomen op een beperking van de rol van de levensbeschouwing in dit werk. Het streven om het takenpakket van de gemeentelijke sociale diensten uit te breiden met vormen van maatschappelijke dienstverlening, dient te worden afgewezen. De overheid is niet de aangewezen instantie voor het verlenen van deze hulp. Bovendien kan zij gemakkelijk in een conflictsituatie geraken als zij tot daadwerkelijke hulpverlening overgaat. Wel is het noodzakelijk dat er goede regels bestaan voor de verwijzing van hulpvragers naar particuliere instellingen.

In de maatschappelijke dienstverlening is behalve voor professionele hulpverlening ook een ruime plaats voor vrijwilligershulp. Mits goede regelingen worden getroffen inzake de taakverdeling en rechtspositie van beide categorieën, kan door inschakeling van vrijwilligers recht worden gedaan aan de verantwoordelijkheid van de burgers ten opzichte van hun naasten.

Bejaarden

121. Door de vergrijzing van ons volk zal de zorg voor bejaarden steeds meer vergen van de jongere generatie. Gestimuleerd moet worden, dat deze taak ook door de jongeren met name ten opzichte van hun ouders wordt verricht. Een mogelijkheid hiertoe is het verlenen van belastingfaciliteiten aan hen die materiële steun verlenen aan bejaarden, die anders een beroep op bijstand van de overheid zouden kunnen doen.

Het is een goede zaak als bejaarden zo lang mogelijk in een voor hen vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen. Stimulering van hulpverlening aan deze bejaarden behoort tot de taak van de overheid.

Ook bij opnemng in een verzorgingstehuis dient erop te worden toegezien, dat zij zoveel mogelijk zelfstandig kunnen blijven functioneren.

Gehandicapten

122. Een naar verhouding groot deel van ons volk heeft direct of indirect te maken met de gehandicapte mens. In het overheidsbeleid dient rekening gehouden te worden met de zeer uiteenlopende aard en mate van de handicaps. Prenataal onderzoek zal soms uitsluitend kunnen bieden over de aanwezigheid van een handicap bij het ongeboren kind. Tot een dergelijk onderzoek zal uitsluitend mogen worden overgegaan met het oog op een eventuele behandeling van de handicap.

Toepassing van abortus provocatus op grond van een aangetoonde handicap dan wel van euthanasie op gehandicapte kinderen na hun geboorte, grijpt in in het leven van door God geschapen mensen en ondermijnt de acceptatie door en de integratie in de samenleving van gehandicapte personen. De overheid dient deze levens-bedreigende handelingen tegen te gaan.

In het algemeen dient ernaar te worden gestreefd de handicaptten waar mogelijk een normale plaats in onze samenleving te laten innemen. Omdat nagenoeg alle beleidsterreinen van de overheid voor een of meer categorieën handicaptten van belang kunnen zijn, dient grote aandacht te worden geschonken aan een gecoördineerd handicapttenbeleid. Daarbij dient een goed overleg te bestaan met de organisaties die zich bezighouden met werk voor of de behartiging van de belangen van handicaptten.

Voor veel handicaptten is de band met het gezin van extra betekenis. Om het gezin in staat te stellen deze extra functie te vervullen, dienen goede mogelijkheden voor hulp te worden geboden, ondermeer in de vorm van gezinsbegeleiding, onderwijs en dagvoorzieningen voor handicaptten.

Bij plannen tot regionalisatie van de zorg voor handicaptten moet rekening worden gehouden met voldoende spreiding naar levensbeschouwelijke richting van de instellingen en tehuizen. Ook voor minderheden, die waarde hechten aan een band tussen levensbeschouwing en de zorg voor handicaptten, dienen hiertoe mogelijkheden te bestaan.

Vluchtelingen

123. Nederland heeft door de eeuwen heen in ruime mate gastvrijheid geboden aan vreemdelingen, in het bijzonder als zij in hun eigen land wegens hun geloof achtervolgd werden.

Nu opnieuw in grote delen van de wereld christenen vervolgd of gediscrimineerd worden, behoort Nederland zich hun lot aan te trekken. Waar mogelijk dient de overheid in rechtstreekse contacten met de regeringen van bedoelde landen en voorts via internationale organen verbetering in hun lot te helpen bewerkstelligen.

Vreemdelingen, die aan vervolging zijn ontvlucht en zich in ons land melden of door Nederlandse schepen worden opgevangen, dienen met loyale uitvoering van de internationale verdragen gastvrij te worden ontvangen. De overheid moet hierbij nauw samenwerken met levensbeschouwelijke en andere particuliere organisaties, die zich met vluchtelingen hulp bezighouden. Waar het motief om te vluchten dikwijls is gelegen in het belijden van de christelijke godsdienst, is het terwille van een goede opvang noodzakelijk ook bestaande levensbeschouwelijke organisaties voor vluchtelingen hulp te erkennen en bij de opvang te betrekken.

Verkorting van de procedures voor het aanvragen van asiel is een noodzakelijk element van de te betrachten gastvrijheid.

Buitenlandse werknemers

124. De grootste problemen met betrekking tot vreemdelingen zijn geen gevolg van de opvang van vluchtelingen, maar van de tewerkstelling in ons land van grote aantallen buitenlanders, vooral uit landen rond de Middellandse Zee. Zij namen veelszins de arbeidsplaatsen in waarvoor Nederlanders in een tijd van spanning op de arbeidsmarkt geen belangstelling hadden.

Het is tegenover deze vreemdelingen niet verantwoord hen gescheiden van hun gezin in ons land te laten blijven. Medewerking aan gezinshereniging in Nederland is dan ook billijk. De betrokken werknemer dient dan echter al geruime tijd in Nederland te verblijven en te beschikken over een vaste werkkring en passende woonruimte.

Gezien de grote culturele verschillen tussen Nederland en de landen van herkomst is het noodzakelijk dat goede voorlichting plaatsvindt om te voorkomen dat het gezin van de vreemdeling voor grote aanpassingsproblemen zal komen te staan. Als niet de bereidheid of de mogelijkheid bestaat zich in voldoende mate aan te passen aan de Nederlandse samenleving, verdient gezinshereniging in eigen land aangemoedigd te worden.

In het algemeen dient de regering geen toestemming meer te verlenen tot het werven van buitenlandse werknemers. De overheid mag er geen onduidelijkheid over laten bestaan dat illegale werving niet zal worden getolereerd. Illegale binnenkomst in ons land - anders dan als vluchteling - zal tot uitzetting moeten leiden.

Suriname

125. Nederland draagt ten opzichte van de volken, die lange tijd deel uitmaakten van het Koninkrijk een speciale verantwoordelijkheid.

Na de revolutionaire omwentelingen in Suriname moet bijzondere aandacht worden besteed aan de handhaving van de geestelijke en politieke vrijheden in dat land. De speciale ontwikkelingsbijdrage aan Suriname, waartoe Nederland verdragsmatig verplicht is, dient zoveel als mogelijk is te worden voortgezet. De intensiteit van de ontwikkelingssamenwerking hangt mede af van de staatkundige ontwikkelingen in Suriname. De hulp dient daadwerkelijk aan de bevolking en de ontwikkeling van Suriname ten goede te komen. Het verblijf van een groot deel van de Surinaamse bevolking in Nederland doet tekort aan de taak die Suriname heeft tot ontwikkeling van de samenleving in dat deel van de wereld. Het is daarom van groot belang dat de regering stimuleert, dat de Surinamers die zich in de afgelopen jaren in Nederland vestigden remigreren en dat de toelating van nieuwe immigranten in Nederland wordt beperkt.

Zuid-Molukken en Papoea's

126. Ook ten opzichte van het Zuidmolukse volk en de Papoea's heeft Nederland een historische verantwoordelijkheid. De regering moet de bestaande mogelijkheden aangrijpen om de rechten van deze volken te bepleiten, ook al zou dit leiden tot verkoeling in de betrekkingen met Indonesië.

Verontrustende publicaties over het verdwijnen van groepen Papoea's moeten leiden tot navraag en waar mogelijk tot hulpverlening. Het inspraakorgaan van de in Nederland verblijvende Molukkers moet een echt inspraakorgaan zijn. Zuidmolukkers, die dit wensen, dienen zoveel mogelijk de gelegenheid te krijgen in elkaars nabijheid te blijven wonen. Waar nodig moeten faciliteiten worden verleend voor de verzorging van bejaarden en de opvang van jongeren in eigen kring.

Ontwikkelingssamenwerking

127. De wereldwijde opdracht van God tot ontwikkeling en beheer van de aarde, gezien tegen de achtergrond van de grote geestelijke en materiële nood in grote delen van de wereld, behoort de uiteindelijke drijfveer te zijn voor de ontwikkelingssamenwerking. De samenwerking dient erop gericht te zijn bestaande barrières bij de uitvoering van deze opdracht te helpen slechten.

Voor het verlenen van hulp dienen duidelijke criteria, ontleend aan deze opdracht, te worden geformuleerd. De allerarmste landen komen het eerst in aanmerking. Aangezien de materiële nood vrijwel steeds samengaat met geestelijke nood, is het voorts van belang dat de hulpverlening kan aansluiten bij de verkondiging van het Evangelie.

Landen die zich afsluiten voor de prediking van het Evangelie of die de veiligheid en vrijheid van andere landen bedreigen, werpen zelf nieuwe barrières op voor de uitvoering van hun ontwikkelingstaak. Nederland dient overheidssteun dan aan andere landen ten goede te doen komen, waar de mogelijkheden om bij te dragen aan de ontwikkeling van de samenleving gunstiger zijn.

Ontwikkelingsgelden mogen niet worden gebruikt voor steun aan zogenaamde bevrijdingsbewegingen, die op revolutionaire en gewelddadige wijze zich keren tegen de overheid in hun land.

Het mandaat van de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking (NCO) dient te worden beëindigd.

128. Ontwikkelingshulp dient bij voorkeur rechtstreeks te worden verleend. De allerarmsten worden als regel het beste bereikt door inschakeling van particuliere organisaties. De hulpverlening kan effectief worden aangepakt door aan te sluiten bij de oorspronkelijke hulpbronnen van een land. Goede afspraken zijn nodig over de prijzen van grondstoffen, teneinde de economische basis van de armste landen te versterken.

Er moeten voorzieningen worden getroffen om de ontwikkelingslanden in staat te stellen de steeds duurder wordende olie en kunstmest aan te schaffen. De verbindingen met en binnen de arme landen dienen te worden verbeterd, teneinde de beschikbare hulpbronnen beter te verdelen.

Er moeten afspraken komen over verplichte leverantie van wereldvoedseloverschotten aan hongergebieden. Overigens moeten de ontwikkelingslanden zelf leren zorgen voor hun eigen voedselvoorziening. Voedselschenken mogen slechts een tijdelijke rol spelen.

De slechter wordende economische situatie in Nederland mag niet leiden tot vermindering van de te verlenen ontwikkelingshulp.

Door te letten op de nog steeds toenemende geestelijke en materiële nood in de wereld zal ieder zijn dankbaarheid voor de zegeningen die hij in Nederland ontvangt, ondermeer tot uitdrukking brengen in de bereidheid eigen consumptie te matigen ten behoeve van zijn verre naasten.

Buitenlandse betrekkingen

129. Ook in de betrekkingen met andere landen zal tot uitdrukking moeten komen, dat de Nederlandse regering een beleid wil voeren dat gericht is op de ontwikkeling van de samenleving tot eer van God.

Nederland dient afwijzend te staan tegenover elk totalitair systeem, of dat nu "links" of "rechts" heet, omdat het kenmerk van een totalitair bewind is, dat het heel het leven onderwerpt aan de tirannie van de almachtige staat en elke geestelijke vrijheid wegneemt. Economische, technische of culturele betrekkingen met landen, waar de vrijheid van godsdienst en daarmee samenhangende vrijheidsrechten worden geschonden, zijn dan ook alleen mogelijk als deze betrekkingen mede kunnen dienen om de geestelijke vrijheid van de burgers van die landen te vergroten. Ook in het kader van de Verenigde Naties en op andere internationale bijeenkomsten, waaraan Nederland deelneemt, dient de zaak van de geestelijke vrijheid voortdurend aan de orde te worden gesteld.

Israël - Palestijnen

130. Nederland heeft de plicht de staat Israël te steunen in de verwerkelijking van zijn soevereiniteit binnen erkende, veilige grenzen. Die steun dient onverminderd te worden gegeven, ook wanneer dat Arabische landen niet welgevallig is en wellicht zelfs sancties op het gebied van olieleveranties kan opleveren. De Palestijnse organisaties die de steun genieten van de meerderheid van de Palestijnen en bovendien een vreedzame oplossing voor het Midden-Oosten nastreven, behoren in het vredesoverleg te worden betrokken. Zolang zij, zoals de PLO, de staat Israël niet wensen te erkennen, mogen zij niet tot het overleg worden toegelaten. Israël behoort van zijn kant het recht van de Palestijnen op een eigen staat te erkennen.

Zuid-Afrika

131. De problemen waarvoor regering en volk van Zuid-Afrika zich als gevolg van de grote culturele verscheidenheid binnen één land zien gesteld, zijn ongekend groot. Dit moet regering en volk van Nederland nopen tot bescheidenheid in het beoordelen van de politiek van de Zuidafrikaanse regering. De verantwoordelijkheid voor de oplossing van de problemen berust bij de Zuidafrikaanse regering. Een boycot tegen dit land moet als onrechtmatig worden afgewezen, omdat de politiek van Zuid-Afrika geen bedreiging vormt voor de wereldvrede. In plaats daarvan dient Nederland te wijzen op de grote betekenis van het Woord van God, ook voor een staat met verschillende culturen. In dat kader kan Nederland bijdragen tot een oplossing, die meer dan thans het geval is recht doet aan alle bevolkingsgroepen in Zuid-Afrika.

VI. Nu en in de toekomst

De belofte, dat het ieder zal wèl gaan, die naar Gods Woord handelt, is een realiteit. Dikwijls lijkt het niet zo. Een beroep op de Bijbel stuit vaak op weerstand, ook daar waar we die niet verwacht zouden hebben. De kracht van de zondewerking is overal merkbaar. Maar we mogen weten, dat deze ontbindende kracht al overwonnen is door Jezus Christus op Golgotha. Aan Hem is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde ¹⁰⁾. Gezeten aan de rechterhand van Zijn Vader regeert Hij nu al over alle aardse rijken. Zo werkt Hij heen naar de dag van Zijn wederkomst.

Dit is een zekerheid, die alle onzekerheden in de schaduw zet. Olievsejks noch Kremlin of Witte Huis bepalen het verloop van de wereldgeschiedenis. Daarom heeft Zijn Woord ook realiteitswaarde voor het heden.

In 1982 mogen we wijzen op het perspectief van een politiek, waarin niet de mens en zijn begeerten, maar God en Zijn eer centraal staan. Dit perspectief blijft niet beperkt tot een (verre) toekomst of tot individueel geluk. Het zal ieder wèl gaan, die naar Gods Woord handelt, nu en in de toekomst.

In dat licht heeft het GPV een program geformuleerd voor het brede politieke leven. Met het oog op de grote sociaal-economische problemen waarvoor ons Land staat, heeft het zijn program ook geconcretiseerd in een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan.

Aan de toestand van malaise en machteloosheid kan een einde komen.

Dat kan als ons volk weigert nog langer door te gaan in de dagelijkse sleur, die leidt tot onverschilligheid en ontevredenheid.

Dat kan, als ons volk kiest voor een politiek in dienst van de Koning der koningen. Zo'n politiek doet nieuwe veerkracht in ons volk ontstaan, een nieuw gevoel van verbondenheid.

De geschiedenis van ons volk heeft bewezen waartoe het in staat is als overheid en volk breken met alle neutralisme en kiezen voor een ontwikkeling van de samenleving tot eer van de Drieënige God. De God van de geschiedenis is ook nu nog Dezelfde.

Niet tevergeefs beled de vader des vaderlands in donkere dagen:

*Mijn Schilt ende betrouwen
Sijt ghy, o Godt mijn Heer!*

Moge het appèl, dat Hare Majesteit de Koningin bij haar inhuldiging deed uitgaan, toen zij deze woorden uit ons volkslied tot de hare maakte, evenmin tevergeefs zijn.

10) Matth. 28:8

REGISTER

(de getallen verwijzen naar de betreffende onderdelen van het program; de zaken voorzien van een * komen -ook- voor in het nationaal herstel- en ontwikkelingsplan "Wegen naar werk 1983 - 1986")

- Aardgas: 52.
 abortus provocatus: 38, 107, 122,
alg. inleiding, inleiding hfdst. I.
 alcohol: 108.
 alternatieve samenlevingsvormen: 34.
 arbeid: 69. *
 arbeidsbemiddeling: *.
 arbeidsongeschiktheid: *.
 arbeidstijdverkorting: 69. *
 Basisonderwijs: 96.
 bedrijfsleven: 67, 70, 72.
 bejaarden(zorg): 35, 121.
 belastingen: 57, 59, 67, 82.
 beroepsonderwijs (hoger): 99.
 besparing op energie: 50. *
 bescherming bevolking: 17.
 bestuurlijke organisatie: 26.
 bevolkingspolitiek: 37.
 bezettingsacties: 13, 14.
 binnenlands bestuur: 26.
 bodemverontreiniging: 46.
 buitenlandse betrekkingen: 129.
 buitenlandse werknemers: 79, 124.
 burgerlijke ongehoorzaamheid: 9.
 bijstand(swet): 119.
 Communisme: 18.
 consumptie: *inleiding hfdst. III; 66.*
 consumptieve kredietverlening: 66. *
 cultuuropdracht: *inleiding hfdst. III.*
 Decentralisatie welzijnsbeleid: 115.
 deeltijdarbeid: 69. *
 defensie: 19 t/m 24.
 democratisering: 91, 101, 114.
 dienstplicht: 24.
 dienstverlening, maatschappelijke: 120.
 drugs: 108.
 Economische samenwerking: 25.
 echtscheiding: 33.
 Eemshaven: 71.
 emancipatiebeleid: 36, 113.
 energie (bronnen): 49, 52. *
 (besparing): 50, 51, 79. *
 Europees landbouwbeleid: 75.
 Europees parlement: 25.
 Europese gemeenschappen: 25.
 euthanasie: *alg. inleiding,*
inleiding hfdst. I; 39, 122.
 Financiële verhouding: 31.
 financieringstekort: 67. *
 fiscale aftrekbaarheid onderhouds-
 kosten eigen woning: 59.
 Geestelijke verzorging: 24.
 geestelijke vrijheid: 1, 3.
 gehandicapten(zorg): 35, 81, 122.
 gemeenschappelijke regelingen: 29.
 gemeentelijke herindeling: 28.
 gemeenten: 29, 30, 31.
 gemeentewet: 30.
 gewetensbezwaren: 4.
 gezin: *alg. inleiding, inleiding*
hfdst. II; 81.
 gezinsverzorging: 120.
 gezondheidszorg: 107. *
 goederenvervoer: 64.
 grondpolitiek: 61.
 grondstoffen: 44.
 grondwetswijziging: 1.
 Groningen (oost): 71.
 Hoger beroepsonderwijs: 98, 99.
 huren: 57. *
 huwelijk: 33.
 Individualisering: *inleiding hfdst. II;*
*36, 81. **
 industrie: 70, 72. *
 inflatie: 86. *
 inkomen(smatiging): 83, 85. *
 innovatie: 72.
 Israël: 130.
 Jeugdwerk: 41.
 jeugdwerkloosheid: 70. *
 Kabinetsformatie: 2.
 kernenergie: 51.
 kernwapens: 20 t/m 22.
 kinderbescherming: 40.
 kleinschaligheid: 56. *
 kraakacties: *inleiding hfdst. I,*
13, 14, 58.
 koningschap: 2.
 kredietverlening, consumptieve: 66. *
 kunst: 116.
 Lagere overheden: 31.
 landbouw: 74 t/m 77.
 landschap: 43, 53.
 leefmilieu: 45, 53.
 leegstand: 58.
 loonvorming: 84. *
 luchtverontreiniging: 46.
 Maatschappelijke dienstverlening: 120.
 Markerwaard: 71.
 materialisme: *alg. inleiding,*
*inleiding hfdst. IV. **

REGISTER (vervolg)

meerderjarigheid: 40.
meningsuiting, vrijheid van: 118.
midden- en kleinbedrijf: 73.
milieu-beleid: 44 t/m 47. *
milieu-verontreiniging: 46.
minderheden, culturele: 15, 94, 124.
minderjarigen: 40.
Nationaal herstel- en ontwikkelings-
plan: 67. *
natuur: *inleiding* hfdst. III; 42, 53. *
NAVO: 21 t/m 23.
Nederlandse Antillen: 32.
numerus fixus: 103.

Omroep: 118.
onderhoudskosten eigen woning: 59.
ondernemingen: 88.
ondernemingsraad: 88.
onderwijs: 90 t/m 106.
onderwijsvernieuwing: 93.
onderzoek, prenataal: 122.
onderzoek, universitair: 106.
ontduiking van belastingen e.d.: 87. *
ontwapening: 22.
ontwikkelingssamenwerking: 127, 128.
openbaar onderwijs: 91.
openbaar vervoer: 62, 63.
openbare werken: 68. *
openbaarheid van bestuur: 8.
openbare zeden: 10.
open universiteit: 105.
overheidspersoneel: 84, 88. *
overheidstaak: 6. *
overheidsuitgaven: 80. *

Palestijnen: 130.
Papoea's: 126.
particulier initiatief: 6.
pers: 118.
persoonlijke levenssfeer: 5.
politie: 16.
privacy: 5.
provincies: 27, 29, 31.
prijscompensatie: 85. *

Rampbestrijding: 17.
rechtshulp: 15.
recreatie: 65.
regionale politiek: 71.
rente-aftrek hypotheek: 59.
reorganisatie binnenlands bestuur: 26.
ruilverkaveling: 78.
ruimtelijke ordening: 53, 54.
rijksdienst, structuur: 7.

Samenlevingsvormen (alternatieve): 34.
samenwerkingsschool: 95.
schoolbegeleiding: 92.
schoolstichting: 91.
sociale voorzieningen: 81. *

sociale dienst: 120.
spoorwegen: 71.
sport: 117.
stadsvernieuwing: 55, 56. *
stakingen: 16, 24, 89.
straffen: 12, 14.
studiefinanciering: 104.
subsidiënormen: 111 t/m 114.
Suriname: 125.

Tuinbouw: 74, 79.
Uitkeringen: 81. *
universiteit: 98, 100 t/m 106.

Verdediging: 19 t/m 24.
verdovende middelen: 108.
verkeersveiligheid: 62.
verstedelijking: 55.
vervoer: 63, 64.
verzekeringen: 81, 107.
verzorgingsstaat: 6. *
vluchtelingen: 123.
voedselvoorziening: 76.
volkshuisvesting: 57. *
volwassenenonderwijs: 105.
voortgezet onderwijs: 97.
vreemdelingen: 123, 124.
vrouwen: 36.
vruchtwateronderzoek: 122.
vrijheid van godsdienstig belijden:
inleiding hfdst. I; 3.
vrijheid van meningsuiting: 118.
vrijheid van onderwijs: 90.
vrijwilligerswerk: 120.

Waddenzee: 48.
wapenbeheersing: 22.
wapens en uitrusting: 23.
waterverontreiniging: 46.
wegen, uitkeringen: 31.
welzijn: 109, 110.
welzijnsplanning: 115.
werkgelegenheid: 41, 53, 67, 69, 70. *
werkstakingen: 16, 24, 89.
wetenschappelijk onderwijs: 98, 100 t/m 103.
wetshandhaving: 9.
woningbezit: 59.
woningbouw: 57. *
woonruimte: 60.
woon-werkverkeer: 54.

Zeden, openbare: 11.
ziekenfonds: 38, 81. *
ziektekosten: 107. *
zondagsport: 117.
Zuid-Afrika: 131.
Zuid-Molukken: 126.
Zuidelijke IJsselmeerpolders: 27.

Opdat het u wèl ga...

"Opdat het u wèl ga" is het
verkiezingsmanifest van het
Gereformeerd Politiek Verbond.
De tekst is geschreven door
G.J. Schutte lid van de Tweede
Kamer der Staten Generaal voor
het GPV.

Gereformeerd Politiek Verbond
Postbus 439
3800 AK Amersfoort
Telefoon 033 - 13546

Uitgegeven ter gelegenheid van de
verkiezingen voor de Tweede
Kamer, augustus 1982.

